

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviap.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 13 2025

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського3

Візит новопризначеного міністра закордонних справ ФРН

Й. Вадефуля в Україну.....4

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

Саміт НАТО в Гаазі: ключові рішення

і їх значення для України в оцінках експертів.....5

Потіха А.

Візит В. Зеленського до Великої Британії.....20

Закіров М.

Візит Президента Польщі А. Дуди в Україну.....26

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	31
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	34
Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки.....	45
Нагороди та відзнаки.....	51

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Ворошилов О.

Аналіз окремих аспектів інформаційної боротьби України проти російської агресії	52
--	-----------

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

«Росія вкладається в безпілотну складову та планує збільшувати кількість дронів в ударах по нашій державі, ми готуємо нашу протидію», – зазначив Президент України.

«Дорогі українці!

Кілька речей за цей день. Перше – перед новими перемовинами у Європі готуємось дуже ретельно. Провів нараду сьогодні з нашими військовими, з міністром оборони. Щодо дронів – буде більше нашого власного виробництва. Сьогодні ми обговорили й усе, що стосується замовлень, що стосується контрактів, і повні можливості нашого виробництва. Буду говорити з нашими партнерами про нові інвестиції в Україну – у нашу зброю. Пріоритет – дрони, дрони-перехоплювачі, дрони для далекобійних ударів. Звісно, це фронт і все, що потрібно для наших воїнів на передовій, усе, що реально стримує російські штурми. Я вдячний усім українським виробникам дронів – кожному розробнику, усім, хто старається зараз активно розвивати напрям перехоплювачів. Це надзвичайно важливо. Росія вкладається у безпілотну складову, Росія планує збільшувати кількість дронів в ударах по нашій державі. Ми готуємо нашу протидію.

Ми продовжимо також роботу з партнерами щодо санкцій. Це дуже важливо. Вже фактично пів року Путін вкрав у дипломатії – іще пів року на додачу до всього часу цієї війни. Тиск потрібен. Триває робота щодо нових санкцій. Я дякую всім в Америці, усім у Європі та країнах “сімки”, хто готує нові санкційні кроки. Будуть і рішення щодо синхронізації всіх санкцій: українських – в інших юрисдикціях і санкцій партнерів – у рішеннях РНБО. Потрібен відповідний темп, і сьогодні були визначені конкретні завдання щодо тематики санкцій.

Я провів нараду з міністром енергетики, також із керівником “Нафтогазу”. Про те, що стосується нашої підготовки до нового опалювального сезону: генерація електрики, питання щодо газу. Ми маємо забезпечити Україну всім необхідним. І це стосується не тільки, до речі, забезпечення ресурсу – самої енергії, але й роботи всіх наших енергетиків, багатьох працівників і працівниць галузі. Сотні тисяч наших людей щоденно роблять усе для того, щоб Україна могла жити і щоб не було блекаутів. Ми пройшли вже три зими повномасштабної війни. Це колосальна робота для збереження стійкості всієї країни. Я дякую всім вам, у кого це фактично особистий результат, особистий здобуток. І ще одне.

Була сьогодні зустріч із міністром закордонних справ Німеччини та представниками німецьких оборонних компаній. Ми дуже цінуємо всю надану Німеччиною допомогу, і особливо щодо ППО та підтримання бюджетної стійкості нашої держави. Німеччина – серед глобальних лідерів. Важливо, що

впроваджуємо тут, в Україні, виробництво – наше спільне виробництво зброї, сучасних зразків. Одна з цілей – вийти на системне виробництво ППО, і це – стратегічне завдання. Зараз також ми чуємо справді сильну політичну позицію Німеччини щодо НАТО для України. Німеччина разом із майже всіма країнами Альянсу розглядає шлях України в НАТО як незворотний. Так чи інакше, нам усім доведеться гарантувати безпеку у Європі сильною та справді дієвою архітектурою безпеки – тим, що за будь-якого сценарію дасть Європі надійний захист. Росія не змінює своїх планів і не шукає виходу із цієї війни. Навпаки, вони готуються до нових операцій, і зокрема на території європейських країн. У них такий принцип: росіяни шукають, де вийде. І вони мають побачити, що всюди їх буде чим зупиняти. Тому... Більше наших спільних виробництв, більше нашої стійкості, більше координації та ефективності нашої спільної архітектури безпеки в Європі.

Дякую всім, хто допомагає! Дякую кожному нашому воїну та всім, хто справді зміцнює нашу державу.

Слава Україні!» *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 30.06).*

Візит новопризначеного міністра закордонних справ ФРН Й. Вадефуля в Україну

Президент провів зустріч із новопризначеним міністром закордонних справ ФРН і представниками німецьких оборонних компаній.

Президент України В. Зеленський провів зустріч із міністром закордонних справ Німеччини Й. Вадефулем, який приїхав до Києва з візитом уперше після вступу на посаду.

«Дякуємо канцлеру, його команді, народу Німеччини за незмінну підтримку українців із початку цієї війни. Справді, найбільшу підтримку сьогодні в Європі надає саме Німеччина. І після збільшення в цьому році це буде в межах 9 млрд євро. Це дуже відчутна допомога», – зазначив глава держави.

Федеральний міністр закордонних справ запевнив у тому, що Німеччина продовжить стояти на боці України. Й. Вадефуль також наголосив, що потрібно збільшити тиск на Росію, щоб примусити її до мирних переговорів. Необхідні санкційні рішення щодо енергетичного та банківського секторів, тіншового танкерного флоту та зниження граничної ціни на нафту були серед головних тем обговорення.

«Ми вживаємо відповідних заходів. Вісімнадцятий санкційний пакет – приклад цього. Ми хочемо переконати всіх європейських партнерів, щоб цей пакет був ефективним. І наших американських колег також – щоб Сполучені Штати вжили необхідних заходів», – зауважив він.

Сторони приділили детальну увагу захисту життів українців на тлі посилення російських ударів дронами та ракетами. В. Зеленський зазначив, що Німеччина вже зробила вагомий внесок у зміцнення української ППО та готова робити більше. Ішлося про можливість постачання додаткових систем IRIS-T для захисту від російських ракет і про фінансування українського виробництва перехоплювачів для протидії «шахедам».

У зустрічі також узяли участь представники п'яти німецьких оборонних компаній, три з яких уже працюють в Україні. Обговорили розширення оборонної співпраці та спільне виробництво зброї. «Це важливе партнерство для нас. Ми будемо розвивати відповідний мілітарі-хаб і в Україні, і не лише», – зазначив глава держави.

Крім того, ішлося про переговорний процес щодо вступу України у ЄС та важливість членства в Північноатлантичному альянсі. В. Зеленський відзначив позицію Німеччини під час саміту НАТО в Гаазі щодо того, що Україна має бути членом Альянсу, адже це в інтересах безпеки всієї Європи (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 30.06).

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Саміт НАТО в Гаазі: ключові рішення і їх значення для України в оцінках експертів

У Гаазі 24–25 червня відбувся 76-й саміт НАТО. Він зібрав більше 40 глав держав і урядів із числа союзників та держав-партнерів НАТО, включаючи лідерів усіх 32-х країн-членів НАТО, представників Європейського Союзу та партнерів з Індो-Тихоокеанського регіону. Це був перший саміт, який проводився під керівництвом нового Генерального секретаря НАТО М. Рютте, також уперше в зібранні членів Альянсу брав участь Президент США Д. Трамп. Паралельно із самітом також відбувалися Громадський форум НАТО, Форум оборонної промисловості, дво- і багатосторонні зустрічі між членами Альянсу та представниками запрошених держав.

Зазвичай саміти НАТО зосереджували увагу на обговоренні нагальних геополітичних проблем і викликів, розробці планів та стратегій на найближче майбутнє, ухваленні рішень, від яких залежить безпекова ситуація у всьому світі. В останні роки головною темою кожного саміту також була російська повномасштабна війна проти України. Наприклад, на саміті-2023 у Вільнюсі

лідери НАТО погодилися, що Україні не потрібно виконувати План дій щодо членства, який раніше вважався обов'язковим для вступу в Альянс, а наступного року у Вашингтоні Україна отримала запевнення, що її шлях до НАТО – незворотній.

Однак саміт у Гаазі продемонстрував зовсім інші пріоритети, адже був присвячений переважно внутрішнім питанням Альянсу та не зосереджувався на темах війни РФ проти України чи конфлікту між Ізраїлем та Іраном. Причиною цього стала необхідність продемонструвати збереження єдності НАТО з урахуванням специфіки ведення зовнішньої політики адміністрацією США після повернення до Білого дому Президента Д. Трампа. Сполучені Штати Америки змінили підхід, створюючи політичну дистанцію з Європою та демонструючи, що європейські лідери більше не можуть покладатися на США як на основного гаранта безпеки та «першу лінію» оборони, тож мають значно збільшити власні оборонні витрати. Це знайшло своє відображення в порядку денному саміту в Гаазі, де головними питаннями для обговорення стали оборонні витрати й загалом нарощування обороноздатності Альянсу за рахунок європейських спроможностей.

Напередодні зустрічі Генеральний секретар НАТО М. Рютте представив ключові очікування від саміту. «Ми зустрічаємося у справді історичний момент, коли нашої безпеці загрожують значні та зростаючі виклики», – заявив М. Рютте. – Оскільки світ стає дедалі небезпечнішим, лідери Альянсу прийматимуть сміливі рішення щодо зміцнення нашої колективної оборони, роблячи НАТО сильнішим, справедливішим та смертоноснішим альянсом» (URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_236509.htm?selectedLocale=en).

Цей саміт має бути «квантовим стрибком у колективній обороні», наголосив М. Рютте. Він анонсував затвердження нового масштабного плану інвестицій в оборону, який підвищить контрольний показник інвестицій в оборону до 5 % ВВП. Це буде узгоджено разом зі спільними зусиллями щодо нарощування оборонної промисловості в усьому НАТО, підвищення безпеки та створення робочих місць. Також буде продовжено зосередження уваги на підтримці України разом з прагненням до справедливого та тривалого припинення агресивної війни Росії, запевнив М. Рютте.

Вимога щодо зростання оборонних витрат країн Альянсу стала наслідком тиску США. Президент Д. Трамп ще до саміту неодноразово давав зрозуміти: якщо європейські союзники не підуть на зростання витрат, він «перегляне» участь Вашингтона в колективній обороні. США наполягали на тому, що старий стандарт 2 % вже не відповідає реальності. Більше того, витрати розподілено нерівномірно: наприклад, у 2024 р. найбільше в пропорції до ВВП витрачала Польща (4,12 %), а такі ключові гравці, як Італія навіть не досягали мінімуму. Нова формула – це й спроба відновити баланс між американським і європейським внеском. До цього часу саме США несли найбільше фінансове навантаження в Альянсі, що ставало підґрунтям для

політичної критики всередині країни (URL: <https://explainer.ua/samit-nato-v-gaazi-golovni-pidsumky-oboronni-vytraty-j-pidtrymka-ukrayiny>).

Утім, процес погодження нових оборонних зобов'язань НАТО в Гаазі став справжнім випробуванням на міцність єдності Альянсу. Найбільшим каменем спотикання несподівано виявилася Іспанія, чия позиція могла перекреслити підсумки саміту в останній момент. Ще напередодні зустрічі в Гаазі уряд Іспанії відкрито заявляв про свою незгоду з вимогою витратити 5 % ВВП на оборону. Аргументів було декілька – від внутрішньоекономічних проблем та бюджетних обмежень до ідеологічної невідтримки масштабного збільшення військових витрат з боку лівої частини політикуму. Крім того, питання безпеки для Іспанії традиційно має меншу гостроту порівняно з країнами східного флангу НАТО, де військова загроза з боку Росії відчувається безпосередньо.

Позиція Мадрида поставила під загрозу консенсус: будь-яке блокування рішення однією країною могло фактично зірвати підсумковий документ і похитнути довіру до Альянсу в ключовий момент. У хід пішли інтенсивні переговори. Генсек НАТО М. Рютте особисто листувався з Прем'єр-міністром П. Санчесом, намагаючись знайти компроміс, який би зберіг обличчя і для Мадрида, і для всього Альянсу.

Зважаючи на непередбачуваність ситуації та складнощі в досягненні узгодженої позиції членів НАТО щодо планів з нарощування інвестицій в оборону, перед початком саміту в Гаазі серед союзників і партнерів висловлювалися побоювання з різних приводів: що Д. Трамп може проігнорувати цей саміт або раптово залишити його, як і зустріч G7 перед цим; що жодних рішень ухвалено не буде, а сам Альянс продемонструє світові свою кризу; що Україну взагалі не згадають в рішеннях саміту й ми знову опинимося в сірій зоні функціонального інтересу НАТО. Тож організатори зібрання, насамперед Генсек НАТО М. Рютте, прагнули створити найбільш сприятливі умови для того, аби продемонструвати стійкість трансатлантичної єдності та не допустити повторення інцидентів з напруженням у комунікації від американського лідера, як це було під час Брюссельського саміту в 2018 р., коли обмін репліками між тодішнім Генсеком Є. Столтенбергом і Д. Трампом переріс у погрози вивести США з НАТО, якщо європейці не витратять більше на оборону.

При підготовці до саміту союзники намагалися максимально задовольнити вимоги американської сторони та задобрити Д. Трампа. Особливо відзначився новий Генсек Альянсу М. Рютте, який провів насправді титанічну роботу. Було враховано все: від червоних доріжок та вечері в короля Нідерландів до скорочення пленарного засідання до комфортних для Д. Трампа 2,5 год. Мета була простою – втримати США в грі. Фактично, на саміт у Гаазі Д. Трамп приїхав у ролі своєрідного тріумфатора – і варто визнати, що європейці певною мірою підіграли йому в цій ролі.

Ключовою стратегією європейських лідерів у діалозі з Д. Трампом стали лестощі. Так, перед зустріччю у Гаазі Президент США опублікував у Truth Social отримане від М. Рютте особисте повідомлення, у якому керівник НАТО високо оцінює внесок Д. Трампа в збільшення європейських оборонних витрат та його «надзвичайні» удари по Ірану. Під час спільного виходу до преси М. Рютте називав Д. Трампа «татком» і ще раз привітав на початку робочої сесії саміту. «Ваше лідерство в цьому питанні вже збільшило витрати європейських союзників на 1 трлн дол. з 2016 р. І сьогоднішні рішення принесуть ще більше трильйонів для нашої спільної оборони», – зазначив Генсек НАТО, анонсуєчи зростання оборонних витрат членів Альянсу до рівня 5 % ВВП (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pidsumky-samitu-nato-tramp-ukrayina/33454787.html>).

Серед інших продуманих жестів для задобрювання Д. Трампа під час саміту в Гаазі були такі:

- Прем'єр Британії К. Стармер, який сидів поруч з американським лідером, передав йому особисте запрошення від короля Чарльза III;

- Прем'єра Іспанії ігнорували, посадили якнайдалі від Д. Трампа та зустріли холодно;

- у залі засідань Д. Трампу дали необмежений час на виступ. Він розмовляв 8 хв, водночас інші мали лише 3 хв;

- організатори саміту уникали складних тем, таких як війна в Україні, стратегія Росії та ймовірне виведення американських військ з Європи, щоб залишити Д. Трампа задоволеним і підкреслити залежність НАТО від США;

- М. Рютте вибудував саміт так, щоб Д. Трамп відчув себе головним. Це ще раз підкреслило, що члени НАТО вирішили зіграти на себелюбстві та его Президента США, не заперечуючи йому ні в чому, щоб отримати бажану вигоду.

«Так само як Віденський конгрес 1814–1815 рр. був організований навколо блискучих балів та концертів – із симфонічним оркестром під керівництвом самого Бетховена, а лише британська делегація випила 10 тис. пляшок вина – так і цей саміт у Гаазі був покликаний служити одній і тільки одній меті: задовольнити бажання, потреби та побажання пана Трампа. Якби Генеральний секретар НАТО повірив, що Трамп прагне 10 тис. пляшок вінтажного вина, він би організував їх постачання. Якби він подумав, що Трамп хоче зустрітися з Бетховеном, Рютте спробував би воскресити його», – вдало порівняли у виданні “The Telegraph” стару стратегію, до якої вдався М. Рютте та компанія: поступки заради збереження єдності, навіть якщо ця єдність більше схожа на театральну виставу, ніж на справжнє партнерство (URL: <https://espresso.tv/oborona-ta-bezpeka-pidsumki-istorichnogo-samitu-nato-v-gaazi-triumf-trampa-kompromisi-evropi-ta-yaki-naslidki-dlya-ukraini-poyasnyuemo>).

Водночас The Telegraph зазначило, що саміт у Гаазі викрив слабе місце Альянсу – потребу жертвувати принциповістю заради збереження

стабільності. Подія, на думку журналістів, показала, наскільки НАТО стало залежним від Вашингтона (URL: https://24tv.ua/geopolitics/samit-nato-2025-roku-shho-kazhut-zmi-yaki-pidsumki-podiyi_n2855938).

Саміт мав дещо змінений формат порівняно з попередніми роками: його скоротили до однієї робочої сесії, а протокольні заходи вже включали розширену програму дво- і багатосторонніх зустрічей та урочистих подій. Фінальна декларація склала п'ять пунктів (минулого року в декларації «ювілейного» Вашингтонського саміту їх було 38). Така тактика виявилася успішною в отриманні підтвердження американської відданості Альянсу, однак це відбулося за рахунок істотних поступок з боку європейських партнерів щодо змістовного наповнення документа.

Ключовим рішенням саміту стало погодження зобов'язань союзників збільшити оборонні витрати до 5 % ВВП до 2035 р. Декларація за результатами Гаазького саміту визначила розподіл цих витрат за таким принципом:

- 3,5 % ВВП країни витрачатимуть на «тверду» оборону: утримання армії, закупівлю сучасної зброї, модернізацію техніки, підвищення боєготовності.

- 1,5 % ВВП – на проекти, що стосуються інфраструктури, кіберзахисту, розвитку інновацій, підвищення цивільної стійкості. Ідеться не лише про військову техніку, а й про захист критичних об'єктів, інвестиції в ОПК, побудову транспортних коридорів для військ. Кожна країна зобов'язується щороку подавати плани з досягнення цих показників, а у 2029 р. траєкторію виконання переглянуть з урахуванням нової стратегічної ситуації у світі (URL: <https://explainer.ua/samit-nato-v-gaazi-golovni-pidsumky-oboronni-vytraty-j-pidtrymka-ukrayiny>).

Вирішальним у досягненні загальної згоди членів Альянсу щодо цього рішення стало погодження на «гнучкість» – Іспанія отримала письмову гарантію, що сама зможе визначати темпи виходу на мету в 5 % ВВП, подаючи щорічні плани до Брюсселя. На практиці це означає, що країна не зобов'язана нарощувати витрати рівномірно щороку, а може концентрувати зростання ближче до завершення десятирічного періоду. Однак саму мету в 5 % залишили без змін.

Цей компроміс відкрив «скриньку Пандори»: Бельгія та Словаччина одразу попросили собі аналогічну гнучкість, посилаючись на іспанський прецедент. Невдоволення в окремих столицях стало публічним, а дехто побачив у цьому ризик перетворення спільних рішень НАТО на декларації «із зірочкою».

Попри це керівництво Альянсу наполягає: 5 % ВВП – це єдина вимога для всіх, а «гнучкість» стосується лише порядку виконання, а не змісту зобов'язань. Політичне напруження не зникло повністю, але саміт уникнув відвертого провалу. Уперше за багато років складні компроміси не стали приводом для розколу, а, навпаки, дали змогу прийняти історичне рішення під

тиском зовнішньої загрози (URL: <https://explainer.ua/samit-nato-v-gaazi-golovni-pidsumky-oboronni-vytraty-j-pidtrymka-ukrayiny>).

Важливим пунктом декларації стало визнання Росії як «довгострокової загрози євроатлантичній безпеці» поряд з постійною загрозою тероризму, що підтвердило консенсус в оцінці дій РФ серед усіх союзників. Разом з тим уперше з 2022 р. в декларації саміту не було прямого засудження збройного нападу Росії на Україну, хоча союзники підтвердили свої зобов'язання щодо підтримки нашої державі. Тут важливим аспектом стало включення цієї підтримки до розрахунку оборонних витрат союзників. У декларації зафіксовано, що держави-члени НАТО підтверджують неухильні суверенні зобов'язання з надання підтримки Україні, для чого в процесі розрахунку оборонних видатків союзників враховуватимуться прямі внески на оборону та оборонну промисловість України (URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/rezultaty-haazkoho-samitu-nato-2025>).

На Форумі оборонної промисловості саміту НАТО в Гаазі 24 червня міністри оборони держав-членів НАТО оприлюднили раніше затверджені ключові документи Альянсу у 2025 р.: оновлений План дій з виробництва оборонної продукції, першу Комерційну космічну стратегію та План дій зі швидкого запровадження для прискорення інтеграції нових оборонних технологій (URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_236512.htm?selectedLocale=uk).

Під час форуму союзники також підписали кілька ключових проєктів: 12 країн НАТО зобов'язалися спільно закуповувати та управляти запасами критично важливих для оборони сировинних матеріалів; Данія та Швеція приєдналися до програми багатонаціонального флоту транспортних літаків-заправників (MRTT); ще шість країн (Естонія, Фінляндія, Італія, Латвія, Нідерланди та Швеція) оголосили про створення перших інноваційних полігонів НАТО для тестування нових технологій (URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_236514.htm?selectedLocale=en).

У рамках саміту Генсек НАТО та представники чотирьох індо-тихоокеанських партнерів (Австралія, Японія, Нова Зеландія та Південна Корея) 25 червня провели зустріч для обговорення поглиблення співпраці у сфері безпеки та оборони в умовах зростаючих глобальних загроз. Сторони домовилися збільшити оборонні витрати, розвивати оборонно-промислове співробітництво, поглиблювати співпрацю у сфері новітніх технологій та інновацій із залученням стартапів подвійного призначення, визнавши взаємозв'язок безпеки Трансатлантичного та Індо-Тихоокеанського регіонів (URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_236714.htm?selectedLocale=uk).

Участь України в саміті НАТО в Гаазі, яка спочатку взагалі ставилася під сумнів, усе ж надала можливість провести дипломатично важливі та конструктивні переговори з ключовими партнерами щодо підтвердження

довгострокової підтримки державі та зміцнення її оборонних спроможностей у протидії збройній агресії РФ. Утім цього разу формат присутності України на саміті Альянсу відрізнявся від попередніх зустрічей лідерів. Уперше з початку повномасштабного російського вторгнення Президент України не брав участі в основній сесії саміту – ні фізично, ні віртуально. На такий крок, як писали західні медіа, М. Рютте пішов, аби В. Зеленський і Д. Трамп не опинилися в одній кімнаті, що могло б спричинити повторення сварки в Овальному кабінеті. Натомість В. Зеленського запросили на офіційну вечерю для лідерів, яку влаштував король Нідерландів. Також український Президент відвідав форум, присвячений оборонній промисловості, який відбувся на полях саміту.

За словами глави місії України при НАТО А. Гетьманчук, потрібно розуміти, що нинішній саміт НАТО – це саміт насамперед для союзників, а не партнерів. «У цьому сенсі сам факт, що Президент України був запрошений, є дуже важливим. Але, крім запрошення, мають бути передбачені гідні, відповідні геополітичному моменту формати, які б, з одного боку, підкреслили зобов'язання країн-членів Альянсу підтримувати наші оборонні спроможності та оборонні індустрії до запланованої дати досягнення цілі в 5% і поза нею, з іншого – належним чином підкреслили роль України як важливого контрибутора євроатлантичної безпеки, а не лише жертви агресії», – додала вона (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/nato-pid-tiskom-trampa-chi-vryatuyut-5-alyans-1750707792.html>).

Українське питання на саміті НАТО в Гаазі не стало предметом гучних декларацій чи сенсаційних рішень, але цього разу підтримка України була інтегрована безпосередньо в архітектуру колективної безпеки Альянсу. Президент В. Зеленський використав майданчик саміту максимально стратегічно, поєднавши публічні заяви, переговори на різних рівнях і підписання ключових угод, що посилюють позиції Києва як на полі бою, так і в довгостроковій перспективі.

У перший день саміту В. Зеленський виступив на Форумі оборонних індустрій, де закликав партнерів вкладати кошти не лише в поточне озброєння ЗСУ, а і в майбутнє українського військово-промислового комплексу. За його словами, Україна вже має понад тисячу найменувань зброї – від артилерії до сучасних дронів, але майже 40 % виробничого потенціалу не реалізовано через дефіцит фінансування. Це був чіткий сигнал: допомога Україні це не просто підтримка «тут і зараз», а інвестиція в довготривалу безпеку Європи.

Засідання Ради Україна – НАТО за участі міністрів закордонних справ союзників та України відбулося 24 червня. Сторони домовилися про підготовку нових додаткових оборонних пакетів та санкційних заходів проти Росії, підтримали рішення НАТО збільшити оборонні витрати до 5 % ВВП, підтвердили необхідність посилення економічного, військового, політичного тиску на РФ.

Під час зустрічі української сторони з Прем'єр-міністром Нідерландів було досягнуто домовленості про новий пакет оборонної підтримки України на суму близько 175 млн євро. Окремо було відзначено контракти з українськими виробниками БПЛА на майже 500 млн євро та обговорено перспективи спільного виробництва безпілотників у Нідерландах за українськими технологіями.

Під час зустрічі з Генеральним секретарем НАТО було підтверджено незворотність шляху України до Альянсу згідно з рішеннями Вашингтонського саміту 2024 р. (URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-skoordinuvav-z-markom-ryutte-kroki-v-mez-98601>). Важливим кроком для України стала тристороння зустріч з керівництвом ЄС і НАТО, де було узгоджено зв'язок підтримки України з оборонними витратами союзників та перспективи співпраці в межах нового оборонного інструменту ЄС з бюджетом до 150 млрд євро (URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-proviv-spilnu-zustrich-iz-prezidentami-y-98621>).

Під час другого дня саміту за результатами переговорів України з Данією було узгоджено виділення данською стороною 1,26 млрд євро для українського виробництва дронів дальнього радіуса дії (URL: <https://www.president.gov.ua/news/daniya-stane-pershoyu-krayinoyu-z-yakoyu-mi-zapustimo-spilne-98641>). Таким чином, Данія стане першою державою для запуску спільного виробництва далекобійних безпілотників і ракет за межами України. Цю ініціативу підтримали також лідери держав Північної Європи під час спільної зустрічі української сторони з Президентом Фінляндії, прем'єр-міністрами Швеції та Норвегії, де було узгоджено збільшення військової підтримки, особливо у сфері протиповітряної оборони, та формування наступних оборонних пакетів. Цього ж дня відбулася зустріч Президента України з лідерами Німеччини, Франції, Великої Британії, Італії, Польщі та Генсеком НАТО, під час якої обговорювалися питання надання Україні систем протиповітряної оборони, а також було підтверджено збереження зобов'язань Альянсу перед Україною й незворотність її шляху до НАТО (URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-proviv-zustrich-iz-liderami-nimechchini-98657>).

Окремою важливою подією в рамках двостороннього дипломатичного діалогу стала зустріч президентів України та США, яка відбулася на полях саміту. Це була перша особиста розмова Д. Трампа і В. Зеленського після короткої зустрічі лідерів у Ватикані на початку травня, куди вони приїхали на похорон Папи Римського Франциска. Комунікація на полях саміту G7 у Канаді 10 днів тому зірвалася, оскільки Д. Трамп вирішив завершити свою участь у саміті раніше.

Розмова президентів США та України в Гаазі тривала близько 50 хв і, за оцінками обох сторін, мала конструктивний, робочий характер. Попри очікування, пресу не запросили на фінальні ремарки й про результати цієї

розмови стало відомо вже з повідомлення В. Зеленського. Він назвав її «змістовною» та повідомив, що лідери говорили про те, «як досягти припинення вогню та справжнього миру». Обговорювали питання припинення вогню, гарантій миру, забезпечення ППО та військової підтримки (URL: <https://suspilne.media/1051699-bilse-grosej-na-ukrainu-novi-oboronni-ugodi-gotovij-do-dialogu-tramp-pat-pidsumkiv-samitu-nato-v-gaazi-dla-ukraini>).

Д. Трамп, утім, цієї інформації не підтвердив. За словами очільника Білого дому, він зустрівся з В. Зеленським, бо, мовляв, «просто хотів знати, як у нього справи». «Він був дуже милим, насправді. Знаєте, у нас іноді були важкі часи. Я думаю, що він хотів би, щоб війна РФ проти України закінчилася... Я збираюся поговорити з В. Путіним. Подивимося, чи зможемо ми це закінчити», – зазначив Д. Трамп під час пресконференції за підсумками саміту.

Пізніше В. Зеленський додав трохи деталей: з Д. Трампом говорили про закупівлю систем ППО американського виробництва та можливе спільне виробництво дронів. «Обговорили захист наших людей, передусім закупівлю американських систем ППО для прикриття наших міст, наших людей, церков, інфраструктури. Україна готова це обладнання купити й підтримати американських виробників озброєння. Європа може допомогти. Також говорили про можливе співвиробництво дронів. Можемо посилити одне одного», – наголосив В. Зеленський (URL: <https://suspilne.media/1051699-bilse-grosej-na-ukrainu-novi-oboronni-ugodi-gotovij-do-dialogu-tramp-pat-pidsumkiv-samitu-nato-v-gaazi-dla-ukraini>).

За інформацією Офісу Президента України, В. Зеленський під час зустрічі з Д. Трампом продемонстрував йому докази того, що РФ передала Україні тіла своїх громадян під виглядом загиблих українських військових. Це один зі способів для росіян применшити кількість власних втрат. Також В. Зеленський поінформував американського Президента про технічні зустрічі делегацій у Стамбулі та обміни полоненими. Д. Трамп під час пресконференції на питання про те, що планує надалі робити зі збройною та фінансовою підтримкою України, відповів ухильно. Він зазначив, що знає про бажання Києва отримати ракети для систем “Patriot” і натякнув: «Хочу, щоб ми могли вам їх надати». Водночас, за словами держсекретаря США М. Рубіо, Д. Трамп наразі не підтримує запровадження нових санкцій проти Росії, адже йому важливо залишити простір для подальших мирних переговорів і не втратити можливість погодження режиму припинення вогню в Україні.

Оцінюючи підсумки саміту НАТО в Гаазі, Президент США заявив, що він був «найпродуктивнішим в історії». Про це Д. Трамп написав у своїй соцмережі “Truth Social”. «Вчорашній саміт НАТО був величним, найбільш об’єднаним і найпродуктивнішим в історії. Чудовий день з неймовірними і турботливими лідерами. Домовленість про 5 % надає НАТО реальну силу!» – зазначив він (URL: <https://suspilne.media/1052625-najproduktivnisij-v-istorii-tramp-prokomentuvav-samit-nato-v-gaazi>).

Таким чином, за результатами 76-го саміту в Гаазі держави-члени НАТО формально зафіксували єдність позицій Альянсу, досягли компромісу щодо збільшення оборонних витрат та отримали публічне підтвердження зобов'язань щодо колективної оборони з боку американської адміністрації. У підсумковому комюніке саміту першим пунктом сказано, що члени НАТО «знову підтверджують залізну відданість колективній обороні, як закріплено у Ст. 5 Вашингтонського договору, у якій ідеться, що напад на одного із членів Альянсу є нападом на них усіх». Тобто Європа, фактично, купила собі безпеку у Д. Трампа, щоб підтвердити дію механізму колективного захисту. Це найважливіше, чого бажали європейці, як кажуть у виданні “Politico”, Європі «вдалося втримати Трампа в НАТО» (URL: <https://espresso.tv/oborona-ta-bezpeka-pidsumki-istorichnogo-samitu-nato-v-gaazi-triumf-trampa-kompromisi-evropi-ta-yaki-naslidki-dlya-ukraini-poyasnyuemo>).

Зобов'язання глав держав НАТО виділяти щонайменше 5 % ВВП щороку «на основні оборонні потреби, а також витрати, пов'язані з обороною та безпекою, до 2035 р.» сприятиме значному збільшенню військового потенціалу союзників, зокрема європейських. Виконання цього зобов'язання має вирішальне значення для впровадження нових регіональних оборонних планів НАТО щодо стримування російської агресії. Це був очевидний успіх для Президента США Д. Трампа та Альянсу в цілому, вважає старший науковий співробітник Atlantic Council Я. Бжезінський (URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/tramp-pro-patriot-dlya-ukrajini-shcho-virishili-na-samiti-nato-v-gaazi-50525312.html>).

Хоча це може бути короткотривалою перемогою, адже погодження збільшення витрат до 5 % ВВП неминуче призведе до того, що відповідальність за долю НАТО дедалі більше переміститься на Європу, а це може стати початком розриву в майбутніх відносинах. Як зазначає І. Даалдер, колишній посол США в НАТО, за всіма цими «широкими посмішками та добродушністю», що були в Гаазі, неможливо ігнорувати справжні занепокоєння та страхи, які тепер пронизують Альянс після саміту. Адже союзники мають різне бачення загроз: якщо велика частина Європи боїться нападу Росії, то Д. Трамп узагалі воліє мовчати на цю тему.

«Спільне сприйняття загрози є основою військового альянсу, а розбіжності щодо характеру російської (а до цього й радянської) загрози часто призводили до криз. Трамп розглядає російсько-українську війну як суто “європейську ситуацію” і відмовився від своїх досить короточасних зусиль щодо припинення конфлікту. Але для більшості європейців Україна та її безпека є невід'ємною частиною миру на їхньому континенті», – зазначає І. Даалдер.

У Politico додають, що тепер європейські лідери стикаються із складнішим випробуванням – вони мають переконати себе в значному збільшенні оборонних витрат у себе вдома та підготуватися до потенційного скорочення військової присутності США, одночасно стримуючи

експансіоністську Росію. «Єдиними європейськими країнами з державними фінансами, які дозволяють їм прагнути до цілі у 5 %, є Німеччина, Польща, а також країни Балтії та Північної Європи, – зазначає Ф. Ейсбур, старший радник з питань Європи Міжнародного інституту стратегічних досліджень. – Усім відомо, що Франція, Бельгія, Велика Британія, Іспанія та Італія абсолютно не в змозі виконати такі зобов'язання». Опір Іспанії свідчить про простий факт – чим далі країна від Росії, тим важче переконати суспільство в необхідності того, щоб переспрямувати гроші зі свого добробуту на певну ефемерну оборону.

Економічні експерти також погоджуються, що мета 5 % ВВП до 2035 р. – надто амбіційна для більшості країн через високі держборги та ризик скорочення соціальних витрат. «Щоб досягти порогу в 5 %, країни Європейського Союзу, чий борг уже перевищує 80 % ВВП (у Великій Британії – 100 %), повинні будуть майже потроїти 325 млрд євро (377 млрд дол.), які вони витратили на оборону минулого року, до понад 900 млрд», – зазначають у виданні.

Така невтішна економіка може призвести до того, що європейське суспільство може опинитися під загрозою стати ще легшою здобиччю для популістських чи націоналістичних політиків, які щороку набирають силу по всій Європі. Відповідно, Кремль ще більше посилюватиме свою пропаганду, щоб руйнувати єдність Заходу. Тому довготривалі наслідки від саміту в Гаазі можуть бути дуже непередбачуваними.

Що стосується підсумків саміту НАТО для України, варто зазначити, що попри відсутність у фінальному комюніке жодного слова про членство України в Альянсі та згадки про російсько-українську війну, важливим є формулювання про те, що саме Росія є «довготривалою загрозою» для країн НАТО. Щоб протистояти РФ, країни зобов'язуються стримувати її, оборонятися та запобігати кризам шляхом співробітництва. Водночас для України підтвердили «неухильні суверенні зобов'язання з надання підтримки», бо наша безпека «сприяє безпеці Альянсу».

Та ще важливіше, що НАТО дозволило включати у витрати на свою оборону допомогу Києву. Тобто для досягнення прийнятих 5 % тепер рахуватимуть і гроші на оборону, які надають Україні. Союзники також підтвердили виділення понад 35 млрд євро у 2025 р., з можливістю збільшення цієї суми. «Європейські союзники по НАТО збільшили власний внесок на допомогу Україні. На початку року йшлося про 20 млрд євро. Зараз, поки ще навіть липень не настав і маємо понад пів року попереду, обсяги внесків сягли 35 млрд євро. Це свідчення того, що всі союзники, включно зі США, усвідомлюють необхідність підтримувати Україну та надавати їй усе, чого вона потребує», – повідомив Генеральний секретар НАТО М. Рютте на пресконференції перед початком саміту в Гаазі.

Крім того, на полях саміту НАТО Україна досягла ряду двосторонніх домовленостей про спільне виробництво окремих видів зброї, переважно

дронів. Німеччина й Норвегія домовилися про постачання для України ракет типу Patriot з наявних запасів. Велика Британія пообіцяла 350 ракет для ППО, які вперше фінансуватимуться відсотками від заморожених активів РФ. Інші країни теж підтвердили свої зобов'язання.

Зрештою, довгоочікувана зустріч Д. Трампа і В. Зеленського теж принесла плоди. Як пишуть у Financial Times, Президент США нарешті почав використовувати жорсткіший тон щодо Путіна, водночас виявив симпатію до українців.

Політичний експерт та дипломат Р. Безсмертний вважає, що «Україна отримала все, що було необхідно» від саміту в Гаазі. «Президент Трамп на саміті поведився достатньо адекватно. Спостерігалася зміна його риторики щодо України. Він навіть назвав Зеленського “милим” і вперше сказав, що хотів би допомогти Україні. Не знаю, наскільки довгою буде ця позитивна хвиля. Але Трамп уже точно розуміє, що російсько-українська війна не може бути закінчена за його наказом протягом 24 год. Він назвав цю свою заяву саркастичною. Мабуть, дійшло нарешті», – зауважив Р. Безсмертний (URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/ukrajina-nato-bezsmertniy-pro-zminu-ritoriki-trampa-na-samiti-v-gaazi-50525163.html>).

Військовий експерт, директор New Geopolitics Research Network М. Самусь у коментарі Еспресо теж зазначив, що саміт у Гаазі в цілому був позитивним для нас. «Організатори професійно закрутили весь сюжет зустрічі лідерів НАТО довкола американського Президента – і це спрацювало. Трамп на хвилі тріумфу після вдалого удару по Ірану був незвично схильний до компромісу й погодився фактично на всі пропозиції європейських колег. І хоча про реальну успішність або неуспішність головної зустрічі країн НАТО можна буде говорити пізніше, усе ж результати саміту дають підстави говорити про надію на подальший прогрес Альянсу, а це є критично важливим для України», – наголошує експерт.

Політолог В. Фесенко вважає рішення про підвищення оборонних витрат членів НАТО головним позитивом саміту в Гаазі. «У підсумковому документі саміту НАТО зафіксовано, що “союзники підтверджують незмінність своїх суверенних зобов'язань надавати підтримку Україні... і з цією метою включатимуть свої прямі пожертви на оборону України та внески в її оборонну промисловість до підрахунку власних витрат на оборону”. Фактично, це означає, що підтримку нашої оборони де-факто вмонтували в бюджет країн-членів НАТО. Тобто ми є вагомою складовою оборонної політики НАТО, хоча вирішення питання де-юре відкладається як мінімум на час президентства Трампа, і значною мірою буде залежати від умов завершення російсько-української війни», – зазначив експерт.

Із цим погоджується й політичний експерт І. Рейтерович, який вказує на гнучкість нової фінансової моделі. За його словами, із загальних 5 % ВВП на оборону 3,5 % підуть на прямі військові потреби, а ще 1,5 % можуть бути використані непрямим чином. Це може бути, наприклад, логістика – рокадні

дороги, аеропорти, залізниці тощо. «Було прямо зазначено, що ці кошти можуть бути спрямовані, зокрема, на підтримку України. Таким чином, підкреслює експерт, саміт не обмежився деклараціями, а закріпив конкретний фінансовий механізм довгострокової підтримки Києва, формалізувавши його на найвищому політичному рівні.

«Україна отримає додаткову підтримку – про це відкрито заявляли Генсек М. Рютте та ряд представників країн-членів НАТО. Цей сигнал є чітким й однозначним: Київ залишається в центрі уваги Альянсу, готовність до подальшої допомоги зберігається на високому рівні. І хоча багато рішень ще мають бути реалізовані, важливо, що вони вже формалізовані на політичному рівні. Тепер головне – якнайшвидше перейти до практичної реалізації ухвалених рішень», – наголосив політолог.

Окремо експерти прокоментували особисту зустріч президентів України та США. На їхнє загальне переконання, після тривалої паузи та неоднозначних сигналів з боку американської адміністрації ця розмова мала не лише символічне, а і важливе практичне значення, потенційно перезавантаживши двосторонні відносини.

За словами дипломата В. Трюхана, атмосфера зустрічі та зміна риторики Д. Трампа є надзвичайно показовими. «Складається враження, що остання зустріч між Д. Трампом і В. Зеленським частково зняла напруження й певні побоювання щодо особистого ставлення Трампа до українського Президента. Уперше з його вуст прозвучала відверта позитивна оцінка: Зеленський названий “хорошим хлопцем” і “президентом, який виконує неймовірно складну роботу”. Це, безумовно, може свідчити про початок нового етапу у відносинах... Зустріч пройшла в спокійній, конструктивній атмосфері, без жодних “подразників”... Особливу увагу заслуговує й той факт, що розмова тривала близько 45 хв – істотно більше за стандартні 20–30 хв... Цілком можливо, що саме після цієї розмови з’являться практичні результати», – припустив В. Трюхан.

Водночас В. Фесенко закликав до стриманого оптимізму, наголошуючи на важливості самого факту конструктивного діалогу. «Важливим є те, що зустріч Трампа й Зеленського нарешті відбулася і пройшла достатньо доброзичливо. Такий висновок, зокрема, можна зробити по заявах самого Трампа. Емоція Трампа – у багатьох ситуаціях це головний індикатор стану справ. Ця зустріч була вкрай необхідною для того, щоб донести до Трампа українську позицію щодо ситуації на фронті та в переговорному процесі, нашу потребу у зброї... Схоже, що значною мірою це вдалося. І це вже є вагомим результатом... Але не варто думати, що після цієї зустрічі одразу зміниться ставлення Президента США до Путіна, до України, він відновить постачання Україні зброї, і посилить тиск на Росію. Від цієї зустрічі не варто чекати негайних результатів. Точніше, над потрібними для нас результатами, а це відновлення постачання Україні американської зброї, насамперед систем ППО, а також більш дієвий вплив США на переговорний процес щодо

припинення російсько-української війни, ще треба попрацювати», – наголосив політолог.

На думку І. Рейтеровича, ключовий результат розмови – чітке зміщення акцентів у риториці Д. Трампа. «Особливо показово, що Трамп, говорячи публічно про ці питання, чітко окреслив: у нього наразі є претензії саме до Путіна, а не до України. Це надзвичайно важливий момент. Таку риторику не можна назвати зручною для Москви... Звісно, не варто переоцінювати теплу тональність цієї розмови... Це все ж таки Д. Трамп – сьогодні він говорить одне, а завтра може діяти кардинально інакше. Проте важливо, що за останні дні Трамп, згадуючи Росію, робив це в дуже конкретному, критичному ключі... При цьому жодних закидів на адресу України з боку Трампа не прозвучало. І це, на мою думку, ключовий результат. Принаймні в рамках цього саміту вдалося змінити небезпечний тренд риторики про “обопільну відповідальність”, у якій агресор і жертва ніби ставляться на один щабель. У цьому випадку подібної постановки питання не було: Україна – не джерело проблеми, і саме Росія зараз розглядається як сторона, до якої є серйозні претензії».

Політичний успіх саміту, як зауважує політолог І. Рейтерович, підтверджується «доволі емоційною, а подекуди навіть істеричною реакцією з боку Російської Федерації, яка, очевидно, розраховувала на зовсім інший результат». Ключовим стало те, що в фінальному документі Росію було чітко визнано єдиною довготривалою загрозою, а Україна отримала окрему згадку, попри всі побоювання.

В. Трюхан переконаний, що саміт посилив позиції України. «Цей саміт НАТО однозначно зіграв проти Росії, і це без жодних застережень. Росія згадувалася виключно в негативному контексті, тоді як Україна – в позитивному. Для Києва це, можливо, не був безпосередній крок до членства в Альянсі, однак це точно крок у бік поглиблення системної взаємодії з державами-членами НАТО. Ідеться, зокрема, про посилення обороноздатності України... З огляду на те, як багато ризиків і невизначеності супроводжували підготовку до цього саміту – включно з непевністю щодо участі Трампа та Зеленського – результат можна сміливо назвати успішним... На мою думку, це той рідкісний випадок, коли дипломатія спрацювала бездоганно».

Окремо варто зазначити, що після цього саміту значною мірою знято ключові ризики, які тривалий час висіли над Альянсом, зокрема питання можливого виходу США з НАТО, сумнівів щодо ст. 5 або незадоволення Вашингтона через рівень оборонних витрат європейських країн. «І в цьому велика заслуга нового Генерального секретаря Альянсу М. Рютте. Його дипломатичний талант дозволив досягти делікатного балансу: з одного боку, врахувати позицію Трампа, з іншого – забезпечити підтримку та єдність з боку Сполучених Штатів Америки в питаннях, що є надзвичайно важливими для безпеки Європи та, безумовно, критичними для України. Є всі підстави сподіватися, що й надалі він з такою ж майстерністю забезпечуватиме

реалізацію рішень, ухвалених на цьому саміті. Тож очікуємо переходу до більш стабільної, планової, рутинної співпраці в межах НАТО», – зазначив В. Трюхан.

Водночас В. Фесенко вважає, що боротьба за майбутнє Альянсу ще триває, а Україні варто зосередитися на прагматичних цілях. «Ми досягли максимуму можливого. Щодо конкретики про майбутнє членство України в Альянсі, то треба розуміти просту річ: при президентстві Трампа і при Орбані на чолі уряду Угорщини це питання для нас, на жаль, закрите. Тому у відносинах з НАТО зараз не треба займатися фантазіями, треба вирішувати прагматичні питання. Крім того, ще не відомо, що далі буде з НАТО. Великими зусиллями Генсека НАТО М. Рютте вдалося уникнути потенційних проблем... Але ризики й кризові тенденції в НАТО залишаються актуальними. Боротьба за виживання НАТО та відновлення його політичної і воєнної могутності триває».

Підсумовуючи загальний настрій, І. Рейтерович відзначив ключову роль європейських партнерів у досягненні успіху. «Саміт можна сміливо назвати таким, що перевершив попередні очікування. Перед його початком існували серйозні побоювання... Проте реальність виявилася зовсім іншою. Фактично, ми отримали протилежний результат – Україна була представлена гідно, підтримана партнерами й чітко згадана в підсумковій декларації. Саміт, безперечно, не став проривним у буквальному сенсі, але за політичними та символічними результатами це безумовний успіх. Без надмірного захоплення, але й без жодного розчарування – просто набагато краще, ніж могло бути. Що сприяло такому результату? Передусім варто віддати належне європейським партнерам. Вони дійсно добре підготувалися, провели значну попередню дипломатичну роботу й продемонстрували, що здатні виступати як консолідована сила на підтримку України. Це ще один важливий сигнал і в контексті майбутньої єдності Альянсу, і в ширшому – трансатлантичному – вимірі».

Отже, Гаазький саміт НАТО, усупереч усім песимістичним прогнозам, став для України історією успіху. Він не лише зберіг статус-кво щодо інтеграції в НАТО, а й де-факто вмонтував українську оборону в архітектуру безпеки Альянсу через фінансові зобов'язання його членів. Зустріч у Нідерландах продемонструвала, що єдність Заходу перед обличчям російської загрози залишається міцною, а роль України в цій системі є центральною. Це був не крок до формального членства, а щось значно важливіше на нинішньому етапі – практичне визнання того, що безпека України є невід'ємною частиною безпеки всього цивілізованого світу.

Візит В. Зеленського до Великої Британії

Президент України В. Зеленський 23 червня 2025 р. відвідав Велику Британію з офіційним візитом. Метою поїздки було обговорення з британськими партнерами питань посилення оборонної співпраці між країнами, а також координація подальших дій щодо посилення тиску на Росію.

У рамках переговорів у Лондоні В. Зеленський зосередився на пошуку нових ефективних рішень для посилення захисту України від російських атак. Особлива увага приділялася виробленню спільних «сильних кроків», які допоможуть зупинити удари по українській території та вплинути на агресора. Адже, за словами В. Зеленського, питання безпеки стосується не лише України, а й усіх держав, які межують з Росією, чи входять до зони потенційної загрози з боку так званої коаліції терору, до якої також належать Іран та Північна Корея. В. Зеленський підкреслив важливість об'єднання зусиль для формування потужної системи спільного захисту. «Кожному в країнах поруч із Росією, Іраном, Північною Кореєю варто думати про те, чи зможуть там захистити життя, якщо ця коаліція вбивць збережеться й продовжить поширення терору», – наголосив Президент України (URL: <https://resonance.ua/zelenskiy-provodit-oficiyniy-vizi>. 2025. 23.06).

Він очікує, що результати переговорів сприятимуть подальшому зміцненню оборонного потенціалу України та забезпеченню стабільності й безпеки у європейському регіоні.

За інформацією ЗМІ, під час офіційного візиту Президента України В. Зеленського до Сполученого Королівства відбулася його аудієнція з Його Величністю Королем Чарльзом III. Під час аудієнції глава Української держави подякував Його Величності, королівській родині та всім британцям за підтримку українського народу в умовах повномасштабної російської агресії (URL: <https://vmva.rv.gov.ua/news/ofitsiyniy-vizyt-prezydenta-ukrainy-do-velykoi-brytanii>. 2025. 24.06).

Як зазначають спостерігачі, зустріч із королем Чарльзом III стала не лише дипломатичним жестом, а й підсиленням моральної компоненти співпраці. Британський монарх ще із часів початку повномасштабного вторгнення публічно підтримує Україну, а його благодійні фонди відправляють гуманітарну допомогу на східні області.

Під час приватної аудієнції В. Зеленський передав Його Величності уламок іранського дрона, якими російська армія тероризує міста, щоб нагадати: дроніві удари стали щоденною реальністю. Коли глава держави підписував Книгу почесних гостей, він залишив послання: «Україна боротиметься, доки на нашій землі не замовкнуть ракети» (URL: <https://mediafokus.com.ua/news/vizit-zelenskogo-do-londona-nova-borotba-za-ppo-i-uvagu-svitu-na-tli-krivavih-udariv-rf>. 2025. 24.06).

У Лондоні В. Зеленський провів зустріч зі спікером палати громад парламенту Великої Британії Л. Гойлом і лордом-спікером палати лордів Д. Макфолом. Л. Гойл і Д. Макфол висловили підтримку українцям та запевнили в абсолютній єдності палати громад і палати лордів щодо підтримки України.

Під час зустрічі сторони обговорили подальшу співпрацю між Україною та Великою Британією, а також спільні зусилля для досягнення миру й протидії агресії Росії.

В. Зеленський подякував британському парламенту, уряду та народу за міцну й послідовну підтримку України в умовах війни. За його словами, сторони торкнулися теми ролі парламентів у прийнятті ключових політичних рішень, зміцнення трансатлантичної єдності та важливості санкційного тиску на Росію. Президент України також наголосив на важливості розкриття потенціалу дружби та партнерства між державами. «Ми бачимо, які процеси відбуваються у світі, і розуміємо, які загрози вони несуть. Важливо зберігати єдність і спільно працювати над стабільністю й безпекою», – зазначив глава Української держави (URL: <https://news.novyny.live/zelenskii-pidbiv-pidsumki-peregovoriv-u-parlamenti-britaniyi-262703.html>. 2025. 23.06).

В. Зеленський окремо подякував за підтримку українців, які знайшли прихисток у Великій Британії. «Тисячі наших громадян почуваються тут як удома – і це надзвичайно цінно», – додав Президент України.

Під час зустрічі з Прем'єр-міністром Великої Британії К. Стармером було досягнуто домовленостей щодо посилення протиповітряної оборони України необхідними засобами. Головними темами зустрічі стали збільшення дипломатичної координації в межах багатосторонніх форматів, розвиток спільних оборонних проєктів і посилення санкцій проти РФ.

В. Зеленський зазначив, що потрібно наростити взаємодію в межах коаліції охочих, зокрема щодо безпекових гарантій для України.

Лідери обговорили поглиблення оборонної співпраці. Це дасть Україні змогу отримувати стабільне та належне фінансування оборонних проєктів, зокрема з виробництва дронів-перехоплювачів і дронів дальнього радіуса дії.

Також у фокусі – посилення протиповітряної оборони України необхідними засобами. Досягнуто відповідних домовленостей. «Є хороший результат сьогоднішньої зустрічі – додаткове рішення про спільне виробництво. Я думаю, що воно буде дуже сильним і зміцнить обидві країни», – наголосив Президент (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/06/24/7214425>. 2025. 24.06).

В. Зеленський під час передав Великій Британії перелік російських підприємств, залучених до виробництва «Орешніка», інших балістичних ракет, дронів та засобів, які Росія використовує для обстрілів українських міст і сіл.

Президент України та Прем'єр-міністр Великої Британії також обговорювали черговий пакет допомоги Україні. Як повідомляли ЗМІ, глава

уряду Великої Британії К. Стармер оголосив про новий пакет військової допомоги Україні – цього разу оплачений за рахунок відсотків, отриманих від заморожених російських активів. Зокрема, Велика Британія передасть Україні 350 сучасних ракет для ППО, виготовлених у Сполученому Королівстві та адаптованих у рекордно короткий час для наземного запуску, використовуючи 70 млн фунтів стерлінгів з коштів, отриманих завдяки надзвичайній програмі ERA. Це вперше Велика Британія використовує кошти, пов'язані з Росією, для прямого фінансування озброєння для Києва. Ракети буде застосовано за допомогою систем “Raven”, поставлених Великою Британією. П'ять з них уже на шляху до України. Це збільшить їх загальну кількість, передану Києву, до 13. Спочатку розроблені як ракети «повітря-повітря», ракети “ASRAAM” були модернізовані інженерами для наземного запуску. Переобладнання зайняло всього три місяці (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/06/25/7214520>. 2025. 25.06).

Після зустрічі з В. Зеленським у Лондоні К. Стармер, виступаючи перед щорічним самітом НАТО в Гаазі, заявив, що Росія, а не Україна, повинна заплатити ціну за варварську й незаконну війну Путіна. «Ми маємо право використовувати конфісковані російські активи для зміцнення повітряної оборони України. Безпека України є життєво важливою для нас», – наголосив глава британського уряду.

У свою чергу міністр оборони Д. Гілі заявив, що ракети врятовують життя і є доказом того, що військова та промислова база Великої Британії може адаптуватися до потреб сучасної війни.

Новий пакет є частиною найбільшої щорічної допомоги Україні з боку Великої Британії розміром 4,5 млрд фунтів стерлінгів. Він є продовженням домовленості на суму 1,6 млрд фунтів стерлінгів, укладеної в березні, про постачання понад 5 тис. ракет протиповітряної оборони та окремої інвестиції в розмірі 350 млн фунтів стерлінгів для десятикратного збільшення поставок дронів.

За інформацією ЗМІ, В. Зеленський разом з Прем'єр-міністром Великої Британії К. Стармером зустрівся з українськими воїнами, які проходять підготовку та навчання в Сполученому Королівстві.

Глава держави подякував Великій Британії та всім партнерам за програму навчання українських військових «Інтерфлекс» (Interflex), яка стартувала ще в червні 2022 р. та до якої вже долучилося 13 країн. «Я дуже вдячний за те, що ви справді підтримуєте українців, українських воїнів, зміцнюючи нашу армію та допомагаючи Україні вистояти», – зазначив Президент України.

К. Стармер зазначив, що, спостерігаючи за навчанням, побачив високий рівень професіоналізму та відданості українців. «Дехто з вас проходить навчання вперше, дехто був на передовій, воював і повернувся зараз для подальшого навчання. Я дуже пишаюся тим, що Велика Британія відіграє провідну роль у цих навчаннях уже три роки і що разом ми підготували

близько 58 тис. осіб», – наголосив він (URL: <https://armyinform.com.ua/2025/06/24/prezydent-vidvidav-ukrayinskyh-vijskovykh-yaki-navchayutsya-u-velykij-brytaniyi>. 2025. 24.06).

Президент України та Прем'єр-міністр Великої Британії поспілкувалися з українськими військовими. Ішлося про те, як підвищити ефективність навчання та охопити ще більшу кількість захисників України. На зустрічі були присутні військові, що проходять навчання на двох курсах «Інтерфлекс». Перший курс (базова загальновійськова підготовка) – українські воїни навчаються, зокрема, на стрільців. Другий курс спрямований на командирів відділень. Після закінчення навчання вони повернуться до України та виконуватимуть бойові завдання у своїх частинах.

У Королівському інституті міжнародних відносин (Chatham House) Президент України В. Зеленський провів зустріч із керівниками аналітичних і дослідних центрів Великої Британії. Під час обговорення йшлося про ситуацію на полі бою та дипломатичну роботу для досягнення справедливого й сталого миру. Обговорили зростання українського оборонного виробництва, особливо виготовлення дронів-перехоплювачів та далекобійних БпЛА, посилення співпраці з партнерами, про необхідність збільшення санкційного тиску на Росію, важливу роль у цьому процесі Сполучених Штатів Америки.

Експерти й журналісти зазначають, що візит В. Зеленського до Лондона засвідчує поглиблення співпраці України і Великої Британії. Зокрема, головний редактор iTechua.com С. Павло звертає увагу на те, що під час офіційного візиту Президента України В. Зеленського до Великої Британії Прем'єр-міністр Великої Британії К. Стармер оголосив про початок масштабного спільного проєкту з виробництва безпілотних літальних апаратів. Це перша оборонна угода такого рівня між двома країнами, що відзначає новий етап у розвитку співпраці у військовій сфері.

За словами журналіста-аналітика, запуск спільного виробництва дасть змогу значно збільшити обсяги випуску дронів в Україні, об'єднавши передові технології та досвід британської й української оборонної промисловості. За планом, реалізація цього проєкту триватиме три роки та має на меті не лише зміцнення обороноздатності України, а й розвиток інноваційних виробничих процесів. «Крім того, раніше міністр оборони Нідерландів Р. Брекелманс повідомив, що Нідерланди уклали контракти з українськими компаніями на виробництво 600 тис. безпілотників загальною вартістю близько 500 млн євро. Це свідчить про зростаючий попит на українську продукцію у сфері оборони та підкреслює роль України як важливого партнера в міжнародних військових технологіях», – наголошує П. Скарбик (URL: <https://itechua.com/news/285056>. 2025. 26.06).

О. Постернак, політтехнолог, керівник Центру політичної розвідки, вважає, що Україна в перспективі може стати надійним партнером не лише для Великої Британії, а й для інших країн НАТО. За словами експерта, Україна пройшла колосальний бойовий і технологічний шлях модернізації. Уже

анонсовано українську балістичну ракету «Сапсан» з характеристиками, що вражають. У травні її було успішно застосовано в бою. Це стосується також програм повітряних і морських дронів. «Ці технологічні інновації, за умов масового виробництва, можуть зробити Україну ключовим науковим і військовим партнером НАТО – не лише зразком для операцій, як-от Курська битва, визволення Харківщини чи Херсона, а й прикладом у сфері кібератак, протидії гібридним загрозам та інформаційним операціям», – зазначив експерт (URL: <https://uatv.ua/uk/bez-chlenstva-ale-zi-zbroyeyu-shho-otrymala-ukrayina-vid-samitu-nato>. 2025. 25.06).

Натомість О. Мусієнко, військовослужбовець Сил ТрО ЗСУ, військовий аналітик, акцентує увагу на ряді угод з країнами Заходу, зокрема з Великою Британією. «Досягнуто угод з Норвегією, Британією, Нідерландами, також плануються домовленості з Францією та Німеччиною щодо спільного виробництва дронів та інших видів озброєнь. Зараз це є пунктом порядку денного практично кожної міжнародної зустрічі за участі Президента України та нашої урядової команди. Обов'язково обговорюється питання спільного виробництва озброєння та його масштабування», – заявив експерт.

Він, як і О. Пастернак, вважає, що сьогодні європейські країни зацікавлені в тому, щоб спільно з Україною розвивати проекти в оборонно-промисловій сфері, адже Україна має досвід і веде реальні бойові дії, отримуючи безцінні знання безпосередньо з поля бою.

За словами О. Мусієнка, європейські країни починають усвідомлювати, що Росія – це загроза не лише для України, проти якої вона веде агресивну й злочинну війну, а й для країн НАТО.

У свою чергу А. Коновалець, український кореспондент, який спеціалізується на суспільно важливих темах, вважає важливим те, що візит В. Зеленського до Великої Британії відбувся на тлі зміщення глобального фокуса до Близького Сходу, де США та Ізраїль ведуть активні бойові дії проти Ірану і його проксі. У Києві відкрито побоюються, що зміна пріоритетів Заходу може призвести до «втоми від України». Тому присутність В. Зеленського в Лондоні, а за два дні виступ у Страсбурзі перед Радою Європи покликані зацементувати в інформаційному полі меседж: війна в Україні – це ключове випробування для всієї архітектури безпеки континенту.

Аналітики лондонського Chatham House тим часом зазначають, що Росія продовжує випробовувати західну рішучість, атакуючи Київ у дні великих міжнародних заходів. Метою є створення інформаційного шуму, який зменшить ефект від дипломатичних ініціатив України. Тому Києву важливо отримати не лише зброю, а й чіткий політичний сигнал: кожна ракета, що падає на український житловий будинок, лише збільшує рахунок, який Кремль заплатить після завершення війни (URL: <https://mediafokus.com.ua/news/vizit-zelenskogo-do-londona-nova-borotba-za-ppo-i-uvagu-svitu-na-tli-krivavih-udariv-rf>. 2025. 24.06).

На думку експертів, візит має і гуманітарний вимір: український фонд «Повертайся живим» організував у Лондоні благодійний гала-вечір, де зібрали 5 млн фунтів на відновлення зруйнованих шкіл у Харківській області. Присутні політики, бізнесмени та зірки шоу-бізнесу аплодували, коли на екрані показали кадри, як діти повертаються до відремонтованих класів. Цей аспект важливий, адже демонструє, що підтримка України – це не лише танки й гармати, а й інвестиція в майбутнє покоління, що виросте під прапором свободи.

За словами А. Коновальця, дискусійною залишається й тема післявоєнного відновлення. Британська експортно-кредитна агенція “UKEF” нещодавно відкрила лінію на 3 млрд фунтів стерлінгів для страхування інвестицій у критичну інфраструктуру України, зокрема енергетику та логістику. В. Зеленський аргументує, що залучення бізнесу нині – це найефективніша стратегія мінімізувати ризики і швидко перезапустити економіку в перші місяці після завершення бойових дій. Лондонський Сіті зацікавлений у випуску «зелених» облігацій для фінансування проєктів енергозбереження, що потенційно стане сигналом для світових ринків: Україна повертається в глобальну фінансову екосистему.

За словами спостерігачів, важливою складовою співпраці стала й культурна дипломатія. Як інформують ЗМІ, у Національному музеї армії в Челсі відкрилася виставка «Нескорені: мистецтво під час війни», де представлено роботи українських митців, створені в бомбосховищах Києва, Харкова та Одеси. Захід відкрив міністр культури Великої Британії, наголосивши, що культурна спадщина – це ще один фронт, який необхідно захищати. Такі події допомагають поглибити розуміння британського суспільства щодо того, за що бореться Україна.

Важливо зазначити, що в Росії уважно стежать за маршрутом В. Зеленського й кожен снаряд, випущений по Україні в дні його поїздок, засвідчує, що Росія готова й надалі поглиблювати ескалацію.

Разом з тим візит В. Зеленського до Лондона показав, що навіть під обстрілами Україна вміє конвертувати трагедію в політичний капітал. Сьогодні це виражається в підписаних контрактах на постачання бронемашин, рішенні Європейської ради щодо нового пакета макрофінансової допомоги на 50 млрд євро. Чим швидше союзники зрозуміють, що ці витрати – це страхування від ширшої війни, тим менше шансів у Росії диктувати світові свою волю.

Візит В. Зеленського також продемонстрував, що стратегія України виходить за межі прохання про зброю. Це також про формування нової системи стримування агресорів, у якій пріоритетом стає довіра. Коли Лондон, Вашингтон або Берлін інвестують в оборонні можливості України, вони насправді інвестують у свій власний спокій. Адже війна в Україні показує, чи здатна демократія швидко реагувати на виклики. І поки українські військові

тримають оборону, дипломати будують коаліції, здатні перекроїти безпекову карту Європи на десятиліття вперед.

Підбиваючи підсумки візиту В. Зеленського, Г. Коваль, дипломатичний кореспондент, зазначила, що візит до Лондона – це більше, ніж просто дипломатична подія. Це сигнал світові про те, що Україна не відступає, що вона продовжує боротися не лише на полі бою, а й на полі міжнародної політики. «Поглиблення оборонної співпраці, політична єдність із провідними країнами світу, зміцнення санкційного тиску та формування нової архітектури безпеки – ось ті стратегічні цілі, яких прагне досягти українська дипломатія», підкреслила Г. Коваль (URL: <https://daycom.com.ua/news/vizit-zelenskogo-do-londona-noviy-etap-ukrayinsko-britanskoyi-vzaiemodiyi-v-umovah-viyni>. 2025. 23.06).

За її словами, сьогоднішні візити В. Зеленського мають набагато більшу вагу, ніж традиційна дипломатія. У кожному жесті, у кожній зустрічі – намагання захистити свою країну, свій народ, свою ідентичність.

У цілому ж, на думку експертів і спостерігачів, лондонська поїздка стала важливим етапом у зміцненні зв'язків України з країнами Заходу, адже це не лише зустрічі на найвищому рівні, а й маніфестація сили духу українського народу, готовності боротися за свободу, за правду, за майбутнє.

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Візит Президента Польщі А. Дуди в Україну

Європейські партнери України не лише активно беруть участь у міжнародних заходах, а й достатньо часто відвідують нашу країну. Рівень взаємовідносин між країнами, звісно, відрізняється й зумовлюється багатьма історичними, політичними культурними та іншими факторами. Серед найбільш тісних і багатоманітних контактів є українсько-польські відносини. Які водночас є й одними з найбільш складних. У взаєминах наших країн від часів розпаду соціалістичного табору та набуття незалежності розвивалися паралельно процеси розвитку взаємовигідного співробітництва, заснованого на певній історичній традиції, і політичні процеси, пов'язані із складними сторінками історії взаємовідносин двох народів. Політичний істеблішмент у Польщі час від часу активно починає педалювати питання відповідальності українських повстанців у роки Другої світової війни за події на Волині, де Армія Крайова й УПА проводили акції проти мирного населення. Суперечки виникають і навколо окремих постатей українського національного руху ОУН, які активно боролися за права українського населення та проти влади в Польщі в міжвоєнний період.

Останнім часом активізувався ще економічний вектор напруження між нашими країнами. Окремі польські політичні сили час від часу намагаються

розхитати проблему з українськими біженцями, яких Польща прийняла найбільше з усіх європейських країн. Проте, загострюючи увагу на витратах, які несе польська держава у зв'язку із значною кількістю біженців, вони забувають, що чимала частка з них працює на польську економіку та, за статистичними даними польських установ, надходження до бюджету країни від праці українців і податків, які вони сплачують у бюджет Польщі, значно перевищують витрати на біженців. Крім того, у минулому році польські фермери та перевізники довгими місяцями блокували пункти пропуску на польсько-українському кордоні з вимогою заборонити ввіз зерна з України і відміни транспортного безвізу для українських перевізників. Вони звинувачували їх у тому, що українці відбирають ринок і роботу в польських фермерів та перевізників.

Треба нагадати, що всі зазначені питання в тій чи іншій формі, відкрито або завуальовано лунали й під час останніх президентських виборів у Польщі. Таким чином, можна припустити, що нашим країнам і політикам доведеться і в подальшому шукати порозуміння за цими напрямками. З огляду на зазначене візит Президента А. Дуди до Києва був серед важливих подій минулого тижня. Певної ваги та символізму цьому візиту надає час його здійснення. За повідомленням ЗМІ Президент Польщі А. Дуда святкуватиме з українцями День Конституції України та зустрінеться з Президентом України В. Зеленським. У канцелярії польського Президента назвали візит А. Дуди до України «прощальним». На київському залізничному вокзалі А. Дуду зустрів тимчасовий повірений у справах Республіки Польща в Україні П. Лукасевич (URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/world/proshchalniy-vizit-u-statusi-prezidenta-v-kijiv-prijihav-andzhey-duda-28062025-524477>).

Також польського Президента зустрів міністр закордонних справ України А. Сибіга. «Сьогодні вранці я мав приємність зустріти справжнього друга України, Президента Польщі А. Дуду на Центральному вокзалі Києва», – написав він у мережі “Х”. Очільник українського зовнішньополітичного відомства зауважив, що А. Дуда підтримував Україну в «найскладніші часи повномасштабної агресії Росії». «Ми вдячні йому та всім полякам, які продемонстрували справжню солідарність з Україною. Наш гість відсвяткує з нами День Конституції України та зустрінеться з Президентом Зеленським», – додав дипломат (URL: <https://espresso.tv/svit-do-kieva-pribuv-prezident-polshchi-andzhey-duda>).

Отже, програма візиту було окреслено та реалізовано відповідно до плану. Президент України В. Зеленський провів переговори з польським колегою А. Дудою. «Анджей з Україною з перших днів війни, завжди пліч-о-пліч, надійний союзник і справжній друг. Це, безперечно, той рівень взаємин, які ми хочемо з Польщею зберегти та зміцнити», – наголосив В. Зеленський. За його словами, на зустрічі йшлося про подальший розвиток відносин між Україною та Польщею, безпекову ситуацію в регіоні, можливі рішення на рівні Євросоюзу та в координації з партнерами по НАТО. «Цими місяцями ми

реалізовуємо доволі серйозні наші українсько-польські домовленості в оборонній співпраці. Сподіваюсь, за підсумками півріччя зможемо сказати, що ми разом зробили відчутний крок на посилення наших безпекових позицій», – зазначив В. Зеленський (URL: <https://armyinform.com.ua/2025/06/28/volodymyr-zelenskyj-ta-andzhej-duda-obgovoryly-v-kyuevi-oboronnu-spivpraczyu-i-bezpekovu-sytuacziyu>).

У свою чергу, канцелярія А. Дуди повідомляє, що розмова президентів України й Польщі фокусувалася, зокрема, навколо ситуації на фронті та витрат країн НАТО на оборону. «Нам потрібно це збільшення оборонних видатків, щоб допомогти Україні й бути спроможними захиститися від агресії в майбутньому, тому що російський імперіалізм відродився та становить небезпеку для світу», – заявив А. Дуда. Діючий Президент Польщі наголосив, що Київ і Варшава змогли вирішити «багато складних питань» з лютого 2022 р., і подякував владі України за рішення щодо початку ексгумації (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-visyt-dudy-orden-svobody/33457797.html>).

На думку спостерігачів, активна позиція польської держави й особисто Президента А. Дуди багато в чому пояснюється розумінням рівня загрози, яку становить Російська Федерація для Польщі. Треба лише пригадати провокації на польсько-білоруському кордоні із сірійськими біженцями у 2021 р., які були інспіровані білоруською владою під впливом і з подання Кремля. Крім того, уже після початку широкомасштабного вторгнення в Україну ракета вбила громадян Польщі на її території. Попри суперечливі дані, чия саме то була ракета, безумовною першопричиною трагедії було вторгнення російських військ в Україну та російські ракетні атаки на прикордонні райони України. До того ж деякі спостерігачі зауважують, що роздмухувати проблему в той момент не стали саме з причини небажання визнати факт нападу на територію країни члена НАТО. Проте в питаннях надання всіх видів допомоги Україні питань за президентства А. Дуди не було.

Треба зазначити, що А. Дуду вперше було обрано на пост Президента Польщі у 2015 р. За 10 років його двох каденцій українсько-польські відносини розвивалися не завжди без проблем, однак підтримка Президентом А. Дудою України у її протистоянні російській агресії була незмінною. Особливої ваги ця підтримка набула у 2022 р. з початком широкомасштабного вторгнення військ РФ в Україну. На знак визнання Президент України вручив польському Президенту Орден Свободи. В указі про нагородження вказано, що орден вручається «за визначні особисті заслуги у зміцненні українсько-польського міжнародного співробітництва, підтримку державного суверенітету та територіальної цілісності» (URL: <https://armyinform.com.ua/2025/06/28/volodymyr-zelenskyj-ta-andzhej-duda-obgovoryly-v-kyuevi-oboronnu-spivpraczyu-i-bezpekovu-sytuacziyu>).

Крім зустрічі з Президентом В. Зеленським, Президент А. Дуда мав зустріч із Прем'єр-міністром України Д. Шмигалем. За результатами бесіди

Д. Шмигаль поінформував, що подякував Президенту Польщі за його особисті зусилля зі всебічної підтримки України на тлі збройної агресії РФ. «Обговорили ситуацію на фронті, посилення санкцій, конфіскацію заморожених російських активів, подальшу підтримку України з боку Європи. Вдячні Польщі та всьому польському народу за незмінну солідарність та допомогу в найважчі для України часи», – зауважив Д. Шмигаль (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/06/28/7519252>).

З огляду на зазначені вище теплі відносини й плідну співпрацю між Україною та Польщею у зв'язку зі зміною Президента виникають певні побоювання щодо подальшого розвитку цих відносин і взаємодії між нашими країнами. Новообраний Президент Польщі К. Навроцький відомий своїми антиукраїнськими заявами. Звісно, що до риторики того ж В. Орбана чи Р. Фіцо йому далеко, але закиди щодо політичних проблем, пов'язаних з історичною пам'яттю чи питаннями економічної конкуренції, під час його передвиборчої кампанії лунали доволі часто.

Так, правий політик, керівник польського Інституту національної пам'яті К. Навроцький виступає за збереження Польщею членства в Євросоюзі, але проти поглиблення європейської інтеграції й перетворення ЄС на «наддержаву». Політик критикує міграційну політику ЄС і виступає проти «Зеленого курсу» ЄС, солідаризуючись у цьому з польськими фермерами. Крім того, К. Навроцький виступає проти заміни польського злотого на євро. За кожної зручної нагоди К. Навроцький заявляє, що Україна недостатньо дякує Польщі за підтримку й допомогу, що Київ ставиться до Варшави не по-партнерськи. Він виступає за збереження військової підтримки України, але виступає проти участі польських військ у будь-яких імовірних контингентах на території України. Також політик виступає проти членства України у ЄС та НАТО до «остаточного вирішення» «волинського питання» (URL: <https://hromadske.radio/news/2025/06/28/duda-pro-svoho-nastupnyka-ta-ukrainu-z-za-prezydentskoho-stolu-svit-vyhliadaie-trokhly-inakshe>). Спираючись на аналіз ключових тез які підтримує К. Навроцький, можна зробити висновок, що він виголошує те, що потребує певна частина електорату, який відображає більш-менш полегшену версію загальноєвропейського тренду на посилення правих. Крім того, додає ще й загальну для значної частини поляків, незалежно від політичних уподобань, проблему історичної пам'яті.

Проте безпосередньо Президент Польщі А. Дуда натякнув, що його наступник К. Навроцький може змінити тон стосовно України. На пресконференції в Києві 28 червня А. Дуда зазначив, що з позиції Президента країни світ «виглядає інакше», ніж з позиції іншого політика, зокрема кандидата на пост Президента. Тому, на його погляд, треба буде почекати до моменту, коли новообраний Президент Польщі К. Навроцький робитиме свої перші кроки стосовно України на посаді глави держави. «З-за президентського столу світ виглядає трохи інакше, ніж з позиції будь-якого іншого польського політика, а особливо з позиції кандидата під час будь-яких виборів. Тому точка

сидіння впливає на точку зору», – наголосив А. Дуда. За його словами, він доволі часто зустрічається з К. Навроцьким, коли обидва політики мають на це час. А. Дуда зазначив, що вони попередньо вже говорили про Україну. Також він додав, що потрібно почекати п'ять тижнів, коли К. Навроцький стане повноцінним президентом та ухвалюватиме перші кроки в контексті відносин з Україною (URL: <https://hromadske.radio/news/2025/06/28/duda-pro-svoho-nastupnyka-ta-ukrainu-z-za-prezydentskoho-stolu-svit-vyhliadaie-trokhynakshe>).

На підтвердження цих слів А. Дуди можна пригадати заяву міністра закордонних справ Польщі Р. Сікорського, який 10 червня заявив, що Варшава не відмовиться від підтримки України попри перемогу на президентських виборах опозиційного кандидата К. Навроцького (URL: <https://espresso.tv/svit-do-kieva-pribuv-prezident-polshchi-andzhey-duda>).

Враховуючи обопільну важливість збереження й розвитку взаємовигідного співробітництва наших країн, цілком очікувано, що ці заяви буде реалізовано, а припущення А. Дуди щодо К. Навроцького справдяться. У свою чергу Президент України В. Зеленський під час спільної з польським колегою А. Дудою пресконференції заявив, що Київ і надалі працюватиме над зміцненням українсько-польських відносин, та подякував йому за співпрацю. «Я хочу подякувати ще раз особисто за все те, що ми зробили разом. За твою допомогу. Дякую тобі за спільні, важливі і вчасні рішення, за кожен твій візит. Сьогодні це фактично твій прощальний візит, як чинного Президента Польщі, в Україну, але ми завжди будемо раді тебе бачити в Україні як друга. Це, мені здається, головний статус. Дійсно, ти хороший друг і дуже смілива людина», – звернувся В. Зеленський до А. Дуди. «Ми будемо робити все, що залежить від нас, щоб відносини між нашими державами ставали тільки міцнішими», – наголосив український Президент (URL: https://lb.ua/news/2025/06/28/684141_zelenskiy_ukraina_zrobit_use_shchob.ht).

Щодо продовження співробітництва Президент Польщі А. Дуда заявив, що понад 2 тис. польських компаній зацікавлені взяти участь у повоєнній відбудові України. «Президент України наголосив, щоб польські фірми більше цікавилися співпрацею, зокрема у виробництві дронів. У Польщі знають, що Україна дуже динамічно розвиває свою військову промисловість, – заявив А. Дуда. – Я сподіваюсь, що польські фірми активно братимуть участь у відбудові України» (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20250628-ponad-2-tys-polskyh-kompanij-gotovi-doluchytysya-do-vidbudovy-ukrayiny-duda>).

У свою чергу В. Зеленський підтвердив наміри продовжувати двосторонні контакти та не виключив, що відвідуватиме Польщу із візитами за президентства К. Навроцького, який змінить А. Дуду на цій посаді. Не проти він запросити К. Навроцького в Україну. «Авжеж будемо запрошувати нового Президента в Україну і з радістю, якщо буде запрошувати й мене в Польщу. Я завжди на такі запрошення позитивно реаую», – зазначив В. Зеленський. Український Президент додав, що Київ та Варшава – «добрі

сусіди», а головним питанням у співпраці двох країн стане протистояння загрозі від Путіна. «Це найголовніше завдання між усіма іншими питаннями, які є між нами, добрими сусідами. Головне, я вважаю, це те, що несе агресію. І те, за що ми боремось: свій суверенітет і незалежність. Це виборюють люди ціною високих втрат, довгих років, а втратити можна швидко. Тому в цьому дуже важливою є єдність між нами та Польщею», – резюмував В. Зеленський (URL: <https://kontrakty.ua/article/266886>).

З урахуванням часу візиту, який збігся з Днем Конституції України, А. Дуда також узяв участь в урочистих заходах у Києві, на Софійській площі. «У перший місяць війни ми щодня, щоночі були постійно на зв'язку, 24/7. Коли поляки допомагали багатьом нашим українцям, коли ми з тобою працювали, коли відкривали перший хаб у Жешуві – я це дуже добре пам'ятаю, – звідки потім доставлялася така важлива зброя, такий важливий порятунок, така важлива допомога для нашої армії, для всього нашого народу. Щоб вистояти, щоб не впасти, щоб жити. І мати можливість стояти сьогодні тут», – зазначив В. Зеленський. Крім того, В. Зеленський, перша леді О. Зеленська та А. Дуда також вшанували пам'ять українських захисників і захисниць, які віддали свої життя заради України. Вони поклали квіти до Стіни пам'яті, що на Михайлівській площі в Києві, та вшанували пам'ять полеглих воїнів хвилиною мовчання. Президент Польщі підкреслив: війна, яку веде український народ з російськими загарбниками – це «війна за свободу» (URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/duda-pribuv-z-vizitom-do-ukraini-u-den-konstitutsii-zaplanovano-peregovori-z-zelenskim-foto-i-video.htm>).

Таким чином, візит Президента Польщі А. Дуди до України, який самі поляки позначили як прощальний, підбив гідний підсумок десятиліттю плідної співпраці наших країн, підтвердив відданість традиціям добросусідства та взаємовигідних відносин. Крім того, було позначено певні напрями подальшого розвитку українсько-польського співробітництва та підтверджено спільні інтереси насамперед у протидії російській агресії.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням президента НАН України академіка А. Загороднього 18 червня 2025 р. відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Під час засідання було представлено дві наукові доповіді.

Перший проректор Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій член-кореспондент НАН України О. Корченко виступив з доповіддю «Методи та моделі оцінювання стану

кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури держави». У доповіді акцентовано на зростанні кількості кіберінцидентів в Україні, зокрема на тлі гібридних загроз, які охоплюють не лише технологічну, а й соціальну та інформаційну складову. Зазначалося, що традиційні моделі оцінювання є недостатніми в умовах сучасних викликів.

Науковець представив нові підходи до аналізу ризиків і стану кіберзахисту, які враховують багатовимірний характер гібридних загроз. Ідеться про побудову моделей на основі теорії нечітких множин, експертних оцінок, CVSS-методики та фазифікації даних. Розроблені системи дають змогу проводити оперативне порівняльне оцінювання захищеності об'єктів критичної інфраструктури в режимі реального часу.

Результати досліджень уже застосовуються в практиці Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України й Міністерства внутрішніх справ. Президія НАН України відзначила актуальність представлених напрацювань у контексті забезпечення кіберстійкості держави.

Доповідь члена-кореспондента НАН України О. Корченка викликала активне обговорення. У ньому взяли участь голова Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України доктор технічних наук О. Потій, директор Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова НАН України член-кореспондент НАН України В. Мохор, головний експерт управління безпеки інформації департаменту безпеки Національного банку України член-кореспондент НАН України А. Кудін й академік-секретар Відділення інформатики НАН України академік НАН України О. Хіміч. Учасники дискусії підкреслили нагальність розроблення нових науково обґрунтованих методів аналізу кіберзагроз і важливість впровадження представлених рішень у державну систему кібербезпеки.

У другій науковій доповіді «Функціональні феромагнітні оксидні матеріали: особливості синтезу та застосування» директор Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського НАН України доктор хімічних наук С. Солопан представив результати досліджень, присвячених створенню функціональних феромагнітних оксидних матеріалів з різною кристалічною структурою.

Він акцентував увагу на фундаментальних і прикладних аспектах синтезу таких матеріалів, зокрема на зв'язку між методами їх одержання та фізико-хімічними властивостями. Серед найвагоміших результатів – синтез феромагнітних оксидних наночастинок із суперпарамагнітними властивостями, розкриття механізму їх нагріву в змінному магнітному полі, а також запровадження поняття магнітної наногіпертермії для локального впливу на ракові клітини.

Дослідження відкривають нові перспективи для використання феромагнітних матеріалів у медицині та мікроелектроніці – від створення магнітних рідин до резонансних елементів для надвисокочастотного зв'язку. Роботи здійснюються в тісній співпраці з рядом інститутів НАН України.

Протягом останніх років інститут реалізував понад 10 проєктів у рамках науково-технічних програм та цільових програм фундаментальних і прикладних досліджень НАН України, Українського науково-технологічного центру та за підтримки міжнародних партнерів.

Доповідь викликала фахове обговорення, у якому взяли участь завідувач кафедри фізичної хімії хімічного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка академік НАН України І. Фрицький, в. о. заступника директора з наукової роботи Інституту сорбції та проблем ендоекології НАН України член-кореспондент НАН України Ю. Малетін, академік-секретар Відділення хімії НАН України академік НАН України М. Картель та академік-секретар Відділення загальної біології НАН України академік НАН України В. Радченко. Вони відзначили високий рівень фундаментальних досліджень, міжінститутську кооперацію, а також перспективність практичного застосування таких матеріалів, зокрема в медицині та мікроелектроніці. Доповідачі звернули увагу й на потребу вдосконалення дослідницької інфраструктури для реалізації таких наукових завдань.

Наостанок учасники засідання розглянули кадрові й поточні питання (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 18.06*).

Представники НАН України взяли участь у засіданні Ради з питань відбудови України

У залі засідань Президії НАН України 20 червня 2025 р. відбулося перше засідання Ради з питань відбудови України, створеної за ініціативи Українського союзу промисловців і підприємців (УСПП) та Глобальної організації світових лідерів “Lives Amplified”.

Ініціатива спрямована на формування дієвої багатосекторної платформи, здатної об'єднати ресурси держави, бізнесу, науки та міжнародних партнерів задля відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди. З огляду на багаторічну плідну співпрацю між УСПП та Національною академією наук України, а також підписаний раніше Меморандум про співпрацю у сфері створення національної інноваційної системи, представників академії було запрошено до участі у формуванні фахової експертної команди ради. Ця команда покликана забезпечити науковий супровід, компетентне інвестиційне представлення України та підготовку пропозицій з реалізації невідкладних проєктів відбудови країни після збройної агресії Росії.

Засідання відкрив голова ради, президент УСПП А. Кінах.

У роботі засідання взяли участь представники системного українського бізнесу, ділових асоціацій, провідні експерти, науковці НАН України та топових українських університетів.

З вітальним словом до учасників заходу звернувся віцепрезидент НАН України академік О. Рафальський. Він акцентував на ключовій ролі науки у процесі повоєнного відновлення держави, підкресливши, що створення міжсекторальної платформи, яка об'єднує промисловців, підприємців, науковців та міжнародних інвесторів, є критично важливим для інноваційного перезавантаження країни. Науковець наголосив, що Національна академія наук України вже має напрацювання, які можуть лягти в основу глибокого осмислення трансформаційних процесів. Водночас проєкт відбудови, за його словами, має враховувати не лише інфраструктурні потреби, а й потребу у фундаментальних змінах у правовій системі, податковій політиці та управлінських моделях.

Серед учасників заходу були й науковці академії, чия діяльність безпосередньо стосується проблем правового та економічного супроводу процесів відбудови. Зокрема, директор Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України доктор юридичних наук О. Кот представив доповідь на тему: «Правове забезпечення відбудови України», у якій акцентував на необхідності створення чіткої нормативно-правової бази для ефективного реформування та відновлення країни. Він також презентував нещодавно видане монографічне дослідження на цю тему.

У рамках засідання було затверджено Положення про Раду з питань відбудови України, визначено пріоритети її діяльності та обговорено підготовку до наступного засідання, запланованого на вересень 2025 р. у Вашингтоні (США). Саме там планується презентувати міжнародним партнерам близько 30 масштабних проєктів загальною орієнтовною вартістю понад 20 млрд дол. *(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2025. – 24.06).*

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Правознавці НАН України провели Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Конституційний розвиток України: здобутки, виклики, перспективи».

В Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України 25 червня 2025 р. відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституційний розвиток України: здобутки, виклики, перспективи» (до 29-ї річниці Конституції України).

Захід організували Національна академія наук України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Національна академія правових наук України.

У конференції взяли участь провідні науковці-юристи України, фахівці з Національної академії наук України та Національної академії правових наук (НАПрН) України, народні депутати України, працівники Офісу Президента

України, представники Конституційного Суду України, Вищої ради правосуддя, закладів вищої освіти, інститутів громадянського суспільства.

Зібрання мало на меті акумулювати результати наукових досліджень, спрямовані на аналіз історичних етапів, висвітлення актуальних питань і проблем сьогодення та з'ясування перспектив конституційного розвитку України.

Зі вступним словом до учасників конференції звернувся директор Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України доктор юридичних наук, професор О. Скрипнюк. Відкриваючи захід, він привітав присутніх і підкреслив актуальність тематики конференції, що відбувається напередодні 29-ї річниці ухвалення Конституції України. У своєму виступі науковець окреслив основні питання, які потребують доктринально-правового вирішення, зокрема проблематику, пов'язану із забезпеченням і захистом конституційних прав і свобод людини і громадянина під час війни. За словами О. Скрипнюка, окрема проблема – це комплекс питань щодо правового режиму тимчасово окупованих територій України. Важливим є забезпечення конституційного правопорядку та конституційної законності, адже, попри особливий правовий режим воєнного стану, суди і правоохоронні органи мають виконувати свої повноваження на основі конституційного принципу верховенства права й визнання людини найвищою соціальною цінністю. Водночас уже сьогодні, як вважає О. Скрипнюк, треба визначати стратегію післявоєнної відбудови України та перспективи її подальшого конституційного розвитку як незалежної, суверенної, демократичної, правової держави. Для цього необхідні глибокі перетворення, які мають стати наступним інноваційним етапом конституційного розвитку України в повоєнний період і відбуватися в парадигмі стійкості, свободи та європейської інтеграції.

Далі розпочалась основна частина заходу, на якій провідні українські науковці виголосили доповіді з проблем формування конституціоналізму в Україні, розвитку Конституції України, а також її реалізації в умовах воєнного стану та викликів російсько-української війни. Серед іншого, учасники заслухали доповіді з таких тем:

– «Конституційні засади перехідного правосуддя в Україні» (доповідач – член Вищої ради правосуддя, провідний науковий співробітник відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України доктор юридичних наук, професор О. Кваша);

– «Конституція України та засоби забезпечення її дотримання парламентом у правотворчій діяльності» (директор Інституту економіко-правових досліджень ім. В. К. Макутова НАН України член-кореспондент НАН України В. Устименко);

– «Конституційна модернізація України у повоєнний період: виклики та пріоритети» (директор Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України доктор юридичних наук, професор О. Скрипнюк);

– «Новий світовий порядок та розвиток національної правової системи: конституційно-правова прогностика» (заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України доктор юридичних наук, професор Н. Оніщенко);

– «Конституція України як основа розвитку земельного права: деякі проблемні питання» (заввідділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України доктор юридичних наук, професор П. Кулинич);

– «Конституція України як чинник ефективності законодавства України» (заввідділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України член-кореспондент НАН України Н. Пархоменко);

– «Реалізація концепції конституційного патріотизму як пріоритетний напрям державного будівництва сучасної України» (провідний науковий співробітник відділу конституційного права та місцевого самоврядування Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України доктор юридичних наук, професор О. Марцеляк).

Загалом на конференції було розглянуто сучасний український конституціоналізм і перспективи конституційного розвитку України, конституційно-правові засади національної безпеки й оборони України. Зазначалося також, що Конституція України стала поштовхом для формування всіх галузей національного права і законодавства та продуктивного розвитку всіх сфер суспільного життя: політичного, економічного, соціального, культурного тощо.

Водночас учасники заходу наголосили на необхідності посилювати захист Конституції України і розвивати її положення, зміцнювати засади конституціоналізму в Україні, забезпечувати конституційні принципи та посилювати гарантії конституційного ладу України задля її сталого розвитку як демократичної, правової, соціальної держави, повноправного члена світового співтовариства, здійснювати правові заходи зі зміцнення демократії та верховенства права в умовах викликів і випробувань російсько-української війни. З огляду на це було einstайно ухвалено рекомендації конференції (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 30.06*).

Оцифровано найцінніші книжки Наукової бібліотеки Державного природознавчого музею НАН України.

Державний природознавчий музей НАН України (Львів) за фінансової підтримки програми Європейського Союзу “House of Europe” виконав проєкт «Створення цифрової колекції найцінніших книжкових видань Наукової

бібліотеки Державного природознавчого музею НАН України», який мав на меті продовжити оцифрування найдавнішої частини видань із фондів Наукової бібліотеки Музею, щоб зберегти їх, відкрити доступ до стародруків для всіх охочих, популяризувати науку й історичну спадщину в інтернеті. Результати проєкту поповнять колекцію вже оцифрованих власними силами команди Музею стародруків і цінних видань і будуть доступні для опрацювання й перегляду на сайті бібліотеки протягом необмеженого часу після завершення проєкту.

Заснована на початку XIX ст. Наукова бібліотека Державного природознавчого музею НАН України вважається однією з найстаріших українських бібліотек природничого профілю. Після 200 років існування книгозбірні її фонди налічують понад 75 тис. видань природничої тематики. Унікальним ядром бібліотеки, яке має виняткову наукову, культурну й історичну цінність, є 200 видань, датованих 1548–1830 рр. Більшість із них – це єдині примірники не лише в Україні, а й у світі. Колекція є цінним джерелом природничої літератури, яке має вагоме значення для наукових досліджень, верифікації музейних зборів, бібліографічних довідок про меценатів, громадських діячів тощо.

Під час повномасштабної війни Росії проти України гостро постало питання про збереження фондів Наукової бібліотеки музею, насамперед її історичної частини. Ефективним методом захисту стародруків і цінних видань від можливого знищення є створення цифрових копій, розміщених для зберігання на захищених носіях, і вільний інтернет-доступ до них. Тож фахівці Державного природознавчого музею НАН України вирішили не зволікати і скористалися можливостями, що їх пропонують міжнародні грантодавці. Роботу зі збереження книжкової спадщини науковці музею розпочали ще два роки тому і планують продовжувати її, доки не створять цифрові копії всіх наукових видань бібліотеки. Уже під час повномасштабного російського вторгнення музей реалізував два проєкти, які допомогли сформувати й розвинути технічні спроможності Наукової бібліотеки:

- проєкт «Реставрація стародруків із бібліотеки ДПМ НАН України» [2022–2024 рр., за підтримки Фонду родини Дідушицьких (Польща)], який допоміг реставрувати 55 унікальних видань;

- для оцифрування в межах проєкту «Створення цифрової колекції найцінніших книжкових видань Наукової бібліотеки Державного природознавчого музею НАН України» за фінансової підтримки Європейського Союзу науковці музею вибрали близько 70 науково, культурно й історично найцінніших книжкових видань бібліотеки. Серед них, наприклад, «Каталог птахів» (1880), укладений засновником музею В. Дідушицьким з його особистими нотатками, серія книжок із географічними описами континентів, зокрема німецьке видання Камерона Нервена Ловетта «По всій Африці» (1877) у двох томах, «Словник для пізнання природничої історії» (1783) у двох томах, перекладений з французької Х. Ладовським.

Далі за кошти проєкту було придбано два спеціальні книжкові сканери, які не шкодять старим книгам, комп'ютер, мережеве сховище, сервер і пристрій безперебійного живлення для нього, зарядну станцію й інше необхідне обладнання. Для безперебійного інтернет-доступу до цифрової бібліотеки забезпечено належний обсяг хмарного середовища, гостинг і доменне ім'я.

Це дало змогу працівникам музею перейти до наступного етапу – оцифрувати видання та розмістити цифрову інформацію у вільному доступі. Для її зберігання використано уніфіковані формати файлів: jpg; html.

З огляду на постійну військову загрозу фізичного знищення найцінніших, невідновних фондів бібліотеки, а також неодноразові спроби пошкодження інформаційного поля України, оцифрована частина культурної спадщини зберігатиметься методом трирівневого резервного бекапу всіх матеріалів на хмарній платформі та на фізичних носіях – жорсткому диску й переносних носіях інформації. Цифрові копії опубліковано на двох сайтах – сайті бібліотеки музею (<http://lib.smnh.org>), розміщеному на сервері установи (у Львові), та на дзеркальному сервері (<https://libsmnh.com.ua>), розташованому в Нідерландах.

Виконуючи проєкт, науковці Державного природознавчого музею НАН України постійно інформували громадськість про цю частину своєї роботи на вебсайті установи і в соціальних мережах. Новини можна знайти за гештегами: #КнижковіСкарбиДПМНАНУ, #BookTreasuresSMNH, #Стародруки, #AntiqueBooks, #СтаровинніКниги, #OldBooks.

Цільова аудиторія проєкту – читачі інтернет-сторінок Державного природознавчого музею НАН України, які цікавляться науковою, освітньою діяльністю. Вони відкриють для себе культурну та природничу спадщину бібліотеки музею. Окрема група – науковці, які зможуть ознайомитися зі стародруками у сфері своїх досліджень, а також бібліотекарі та музейники, які дізнаються про досвід оцифрування й оприлюднення цінних видань. Опосередковано результати проєкту зацікавлять істориків і дослідників видавничої справи в Україні, мистецтвознавців та колекціонерів, адже оприлюднені стародруки мають і мистецьку цінність;

– проєкт «Розвиток технічних спроможностей бібліотеки ДПМ НАН України з метою збереження стародруків у час війни» [2023 р., за підтримки Фонду Вітлі для збереження природи (Велика Британія)].

Команда виконавців проєкту:

- заступник директора з наукової роботи Державного природознавчого музею НАН України кандидат біологічних наук О. Вовк;
- головний бібліотекар Наукової бібліотеки музею І. Сусуловська;
- старший науковий співробітник відділу біосистематики та еволюції кандидат біологічних наук Р. Гураль;
- старший науковий співробітник цього самого відділу кандидат біологічних наук Н. Гураль-Сверлова;

- науковий співробітник відділу прикладної музеології кандидат біологічних наук К. Данилюк;
- заввідділу ландшафтного та біотичного різноманіття кандидат біологічних наук Б. Проць;
- старший науковий співробітник цього самого відділу кандидат біологічних наук О. Орлов (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 23.06).

Диво природи. Кажани як еволюційний унікум

У популярній культурі кажани огорнуті ореолом таємничості й небезпеки. А насправді це безневинні й вразливі створіння, що потребують нашого захисту. Але щоб захищати, потрібно розуміти, а щоб розуміти – вивчати. Кажанів віддавна досліджують в Інституті зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України. Частина таких досліджень є глибоко фундаментальними, теоретичними. Та без них ми не матимемо уявлення про те, як рукокрилі живуть і як та чому еволюційно змінюються. Торік завершився проєкт, що його виконували в Інституті за грантом Національного фонду досліджень України. У фокусі уваги науковців була еволюція ссавців, що перейшли від наземного способу життя до водного (як китоподібні) та повітряного (як кажани). Про китову частину проєкту вже йшлося. Про кажаняч розповів завідувач відділу еволюційної морфології Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України доктор біологічних наук І. Дзеверін.

У кажанів є безліч цікавих рис, які заслуговують на увагу. Починаючи з того, що вони вміють літати, здатні до ехолокації, мають несподівано велику тривалість життя. Взагалі-то у ссавців (та й в інших тварин, але у ссавців це доволі помітно) тривалість життя чітко узгоджена з розмірами тіла. Тобто, наприклад, слони живуть явно довше, ніж миші, а миші – ніж землерийки.

Основна ідея дослідження полягала у тому, щоб на основі порівняння далеких і близьких між собою видів одного роду, а також виокремлення їхніх відмінностей описати інтеграцію та модульність і проаналізувати, як за такого рівня інтеграції ці види відповідають на природний добір. Адже організм – це високоінтегрована система, яка має певні онтогенетичні обмеження на зміни. Види не настільки пластичні, щоб змінюватись одразу, щойно з'явиться адаптивна користь для змін у тому чи тому напрямі. Насправді зміни істотно залежать від внутрішніх обмежень, тож мені хотілося проаналізувати рівень таких внутрішніх обмежень в обраних видів. Бо хоча про багатьох ссавців і є такі дані, але вони доволі фрагментарні.

Колись дуже популярною була ідея дифілії кажанів. Тобто ідея про те, що кажани поділяються на дві окремі групи, два підряди чи навіть незалежні ряди: криланів (тобто летючих собак, летючих лисиць і споріднені форми) і решту (так званих летючих мишей, або ж усіх, хто не є криланами, зокрема це

– гладконосі, листоносі й підковоносі). Деякі дослідники навіть вважали, що крилани є родичами приматів, а летючі миші – родичами комахоїдних.

Насправді це припущення не підтвердилося. І морфологічні, і генетичні дослідження показали, що рукокрилі – це єдина цілісна група. Ця група, як свідчать сучасні дослідження, поділяється на дві підгрупи: *Yangochiroptera* та *Yinochiroptera*. До першої належать численні групи, зокрема гладконосі та листоносі. До другої – підковоносі та несправжні вампіри. Припускаю, що розробники цієї класифікації захоплювалися східною філософією, і запропоновані ними назви слід перекладати українською як, відповідно, ян-кажани (або ян-рукокрилі) та інь-кажани (або інь-рукокрилі). Так от, виявилось, що крилани близько споріднені з інь-рукокрилими, вони значно ближчі до підковоносів або несправжніх вампірів, ніж підковоносі – до гладконосих чи листоносих кажанів. Крилани – це лише одна з родин ряду кажанів, а їхні унікальні особливості пояснюються ранньою дивергенцією і пристосуванням до рослинної їжі.

Але повернуся до нічниць. Отже, після того як ми визначили темпи їхньої еволюції, у мене виникла ідея поглянути, як змінюються модульність і інтеграція організму нічниць, і як ці тварини відповідають на вплив природного добору. Щодо другої частини завдання: загалом відповідь будь-якого організму на певні зміни у середовищі істотно детермінується його (організму) властивостями. Тобто організм має тенденцію змінюватися в напрямі, який відповідає його внутрішнім онтогенетичним і генетичним обмеженням.

Цей напрям іще називають лінією найменшого еволюційного опору. Висловлюючись математичною мовою, це відповідає першій головній компоненті коваріаційної матриці адитивних генетичних значень ознак. Спробую пояснити так, щоб не заглиблюватись у теорію. Кількісну ознаку можна схарактеризувати її фенотипним значенням. Наприклад, загальна довжина черепа у гостровухої нічниці становить зазвичай від 20 до 23 мм. Фенотипне значення можна розділити на кілька складників, серед яких найважливішим є адитивне генетичне значення. Це та частина фенотипного значення, яка передається спадково. Зазвичай такі ознаки детерміновані великою кількістю генів, для кожного можна порахувати середній ефект, суму цих ефектів становить адитивне значення, тому його і називають адитивним. Для морфометричних ознак адитивне значення зазвичай становить значну частину фенотипного значення; решту становлять наслідки взаємодії між генами та впливом середовища. Оскільки еволюція – це зміна ознак у низці поколінь, для розуміння еволюції насамперед треба працювати саме з адитивними значеннями. Ми можемо оцінювати дисперсію адитивних ознак, їхню кореляцію, можемо визначити той напрям у фазовому просторі ознак, де адитивна дисперсія максимальна. Це і є лінія найменшого еволюційного опору.

Відповідь популяції на добір залежить, з одного боку, від властивостей самого організму, а з іншого боку – від інтенсивності добору. Найкраще добір діє, якщо він збігається з лінією найменшого еволюційного опору.

Щодо кажанів було не дуже багато даних із цього питання. З'ясувалося, що і рівень обмежень, і рівень інтеграції черепа у великої та гостровухої нічниць залежить від розмірів тіла і від розмірів черепа. Найнижчим він є у ставкової нічниці (нагадаю, що я обрав цей вид для порівняння), вищий – у гостровухої нічниці, ще вищий – у великої нічниці. Тобто череп великої нічниці виявився не лише найбільшим за розміром, а й найінтегрованишим. З огляду на наявні тоді дані, це був доволі нетривіальний результат. Така залежність майже непомітна у раніше досліджених ссавців, але в досліджених мною видів вона виявилася дуже чіткою. Я припустив (це, звісно, гіпотеза), що це пов'язано з особливостями стратегії полювання. Річ у тім, що розмірами різняться не лише нічниці, а й комахи, на яких вони полюють, а також твердість покривів цих комах. Тобто у нічниць розміри черепа чітко корелюють із розмірами і твердістю їхньої здобичі. Що більша нічниця, то більших комах вона здатна ловити.

Наразі ж усе сходиться: розміри тіла кажанів і розміри комах, на яких вони полюють, корелюють із рівнем інтеграції черепа кажанів. Це, повторю, абсолютно нетривіальний висновок. Він був головною ідеєю статті 2020 р., яка вийшла друком, коли ми почали працювати над проєктом, поданим потім на конкурс Національного фонду досліджень України. Ми вирішили дослідити цілісність організмів під час переходу видів з одного середовища до іншого, і ці напрацювання лягли в основу нашого проєкту. Було зрозуміло, що за розпочатим напрямом варто працювати далі. А це означало дослідити ще й модульність. Тож, коли ми виграли грант від Національного фонду досліджень України, то взялися, зокрема, вивчати модульність у тих самих таксономічних одиниць із трьох видів роду нічниць: вже знайомих нам великої нічниці, гостровухої нічниці та ставкової нічниці.

Найперший наш висновок: що вища інтеграція, то менша модульність. Але це найменш цікавий результат, бо він очікуваний, абсолютно тривіальний і стосується майже всіх тварин.

Тепер про наступного нашого персонажа – гостровуху нічницю. Оскільки вона більша за розміром, то навіть візуально легко помітити, які малі у неї рудиментарні зуби, на відміну від добре спеціалізованих молярів, особливо перших двох. Дослідження одразу кількох видів одного роду дало нам змогу надійно порівняти ознаки за функціональною значущістю. Як я вже сказав, це зручно робити, використовуючи серію гомологічних структур, частина яких повністю функціональні, а решта – рудиментарні. Зуби ідеально підходять для такого аналізу. Хоча загалом годяться будь-які серіально гомологічні структури на кшталт хребців хребта.

Найочевидніше припущення полягає в тому, що довге життя потрібне було нам для розвитку соціальності. Бо у нас аномально висока тривалість

дитинства і дуже суттєву роль відіграє обмін інформацією, носіями якої є старі особини, що мають навчити молоде покоління. Тому інших варіантів не було – ми могли еволюціонувати тільки в бік зростання тривалості життя. Очевидно, цей процес був дуже інтенсивний і досі не завершився. У тому розумінні, що ми як вид стикнулися з побічними результатами, яких добір іще не здолав. Це загалом відомий факт, що доволі інтенсивний добір може призводити до побічних ефектів. Вони особливо помітні у селекційних програмах: добір за однією лиш ознакою знижує життєздатність багатьох порід. Гадаю, що у людей висока ймовірність пошкоджень, пов'язаних із соматичним мутагенезом, зокрема онкозахворювань, є побічним наслідком того, що тривалість життя швидко зросла. Добір проти раку дуже малоінтенсивний – просто через те, що люди встигають розмножитися, перш ніж захворіють на онкопатології. Що буде після розмноження, добір уже не цікавить.

У кажанів дещо інша ситуація: ми можемо припускати, що збільшення тривалості життя – це пряма адаптивна відповідь на низьку плодючість. Дитинча дуже велике порівняно з матір'ю (здається, чи не найбільше новонароджене, якщо порівнювати з розміром матері, серед ссавців узагалі). Самиця народжує зазвичай одне, дуже рідко – двох дитинчат. Середня тривалість покоління, тобто середня відстань між народженням самиці кажана і народженням у неї малят, – приблизно 4 роки. Деякі самиці народжують навіть у віці 10 років. Такі випадки, щоправда, нечисленні, але вони є. І це дуже багато для таких тварин. А отже, щоб нормально відтворюватися, кажани мають розмножуватись якнайдовше. І інших варіантів тут немає. Кажани літають, тому конструкція їхнього тіла, пристосована до забезпечення польоту, дуже жорстка і майже не змінюється. Добір не підтримав би мутації в бік збільшення плодючості.

Звісно, у людей також низька плодючість, і ми можемо припускати з високою ймовірністю, що розвиток соціальності в нашій еволюції був спрямований саме до збільшення шансів на виживання дітей, та й дорослих. Однак у людей зростання тривалості життя, радше, було адаптивною відповіддю на зростання значення соціальності, ніж безпосередньо на низьку плодючість.

Цікаво, що у деяких кажанів розвивається соціальність, чимось подібна до нашої. У вампірів, або ж десмодів (тобто невеликої південно- й центральноамериканської групи кажанів, які живляться кров'ю інших тварин), поширене таке явище, як взаємодопомога: кажан, який не зміг знайти жертву, повертається до своєї соціальної групи, де його погодують. Практикують вони і взаємний грумінг. Отакі форми альтруїзму. Хоча з мавпами, звісно, не порівняти. Зрештою, так чи так, а виникають підстави для зростання тривалості життя. Очевидно, кажани і кити в цьому успішніші, ніж люди – можливо, через те, що еволюціонують цим шляхом значно довше. Але

ймовірний шлях саме такий, як я описав, резюмував вчений (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 17.06*).

У Києві 26 червня 2025 р. відбудеться Всеукраїнський науковий семінар «Міграції в епоху голодомору як інструмент соціальної інженерії» (In memoriam: О. П. Рудницький, 1944–2025).

Організатори: Інститут історії України НАН України, Інститут демографії та досліджень якості життя ім. М. Птухи НАН України, Український науково-дослідний та освітній центр вивчення Голодомору (HREC in Ukraine), Науково-освітній консорціум Голодомору при Канадському інституті українських студій Альбертського університету.

Під соціальною інженерією в контексті цього семінару розуміються дії влади, спрямовані на зміну установок, соціальної поведінки та соціальної структури населення. Соціальна інженерія може здійснюватися з використанням різних інструментів – пропаганди, науки, культури, засобів масової інформації тощо. Одним із дієвих інструментів є також міграційна політика.

Міграційні процеси класифікуються за різними ознаками. Міграція населення може бути добровільною, вимушеною, примусовою. Причина вимушеної міграції – створення владою таких умов, коли проживання на своїй території стає неможливим або неприйнятним. Примусова міграція реалізовується шляхом депортації. У своїй основі міграція може мати економічні, політичні, етнічні причини (чинники).

Свідоме вбивство голодом, Голодомор – одна з ланок геноцидних дій радянської імперської влади в Україні. Використання владою міграцій у різний спосіб (у першій половині 1930-х років – депортація «куркулів», у 1937–1938 рр. – родичів розстріляних «ворогів народу» або «політично неблагодійних елементів», за етнічною ознакою) стало ще одним механізмом цього злочину.

В епоху Голодомору людей примусово переселяли або до таборів, або на заслання за межі України. Одночасно вживалися заходи і для заборони міграції українців: людей, які виїздили в пошуках їжі, повертали на місця постійного проживання, чим прирікали їх на смерть. З іншого боку, були спроби завезення до УСРР населення з інших республік Радянського Союзу. Усі ці дії спрямовувалися на зміну соціальної та етнічної структури населення / зміну соціальної поведінки.

У фокусі наукового семінару – міграції в епоху Голодомору як інструмент соціальної інженерії. Дискусія охоплюватиме такі питання (однак не обмежуватиметься ними):

– примусова міграція як інструмент зміни соціальної структури населення: теоретико-методологічний аспект;

- радянська міграційна політика епохи Голодомору: джерелознавчий, історіографічний аспекти;
- особливості, наслідки вимушеної/примусової міграції з УСРР на початку 1930-х років;
- примусові переміщення українського населення напередодні Другої світової війни;
- вплив міграцій епохи Голодомору на соціодемографічні, соціокультурні зміни українського суспільства.

Заявки для участі в семінарі просимо надсилати на електронну скриньку: hrecukraine@gmail.com

З додатковими питаннями звертайтеся до виконавчої директорки HREC-UA Н. Богданової: тел +38050-512-21-15 (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 24.06).

Науковці Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України 25 червня 2025 р провели науково-пізнавальний захід «День науки для дітей», ознайомивши юних відвідувачів і їхніх батьків із досягненнями сучасної науки.

Молодший науковий співробітник відділу фізики і технології фотоелектронних та магнітоактивних матеріалів кандидат фізико-математичних наук О. Байбара продемонстрував гостям установи дивовижні експонати з Музею наукових розробок Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України, зокрема такі неймовірні винаходи, як рукавички, що не ріжуться ножом, надміцні бронежилети і сучасні протези суглобів. Далі науковий співробітник відділу зносостійких та корозійностійких порошкових конструкційних матеріалів кандидат технічних наук О. Барановська провела для малечі захопливу матеріалознавчу вікторину з цікавими конкурсами, які допомогли закріпити нові знання в ігровій формі.

Далі під керівництвом завідувачки відділу функціональної кераміки на основі рідкісних земель доктора хімічних наук О. Корнієнко і наукового співробітника відділу функціональної кераміки на основі рідкісних земель доктора філософії з біології А. Атаманчук юні дослідники вирушили у приголомшливий світ мікроскопії. У лабораторії діти не лише навчилися працювати з оптичним мікроскопом, вивчаючи клітини цибулі та вишні, а й отримали унікальну нагоду зазирнути у невидимий світ за допомогою електронного мікроскопа, побачивши комах – муху, комара і міль – збільшеними в тисячу разів.

У лабораторії керамічних паливних комірок на дітей чекали завідувач лабораторії кандидат технічних наук Є. Бродніковський і старший науковий співробітник лабораторії кандидат фізико-математичних наук Д. Бродніковський. Вони не лише ознайомили учасників з передовими розробками, а й за допомогою спеціального стенду наочно продемонстрували

принцип дії паливних елементів, розповівши про перспективи енергії майбутнього.

Особливе захоплення викликали експерименти з рідким азотом, які діти проводили під керівництвом наукового співробітника відділу спектроскопії поверхні новітніх матеріалів кандидата фізико-математичних наук І. Лужного та наукового співробітника відділу спектроскопії поверхні новітніх матеріалів кандидата фізико-математичних наук Н. Денисюк. Під проводом старшого наукового співробітника відділу функціональної кераміки на основі рідкісних земель кандидата хімічних наук О. Чудінович юні учасники створили активний мінівулкан, запускали «фараонових змій», спостерігали бурхливу реакцію розкладу пероксиду водню та досліджували зміну кольору природних індикаторів.

На подвір'ї інституту намалювали, якою вони бачать науку і весело провели час за іграми просто неба, що їх організували молодший науковий співробітник відділу фізико-хімії і технології наноструктурної кераміки та нанокompозитів Д. Барановський і науковий співробітник відділу реологічних та фізико-хімічних основ технології порошкових матеріалів кандидат технічних наук О. Макаренко.

Подія завершилася неформальним спілкуванням за смачною піцою та врученням дипломів усім учасникам. Діти отримали також пам'ятні знаки з емблемою інституту, які виготовив методом 3D-друку старший науковий співробітник відділу фізико-хімії і технології наноструктурної кераміки та нанокompозитів кандидат технічних наук С. Іванченко (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 27.06*).

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

Віцепрезидент НАН України академік С. Пирожков узяв участь у другій зустрічі академій наук країн ОЧЕС у Стамбулі.

У м. Стамбул (Туреччина) 27 червня 2025 р. відбулася друга зустріч президентів академій наук держав-членів Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) та ректорів провідних університетів Турецької Республіки. Захід пройшов під егідою Парламентської асамблеї ОЧЕС (ПАЧЕС) на базі Стамбульського університету під назвою «Співпраця та розвиток науки і освіти в Чорноморському регіоні».

Участь у зустрічі взяли президенти й представники академій наук Азербайджану, Болгарії, Грузії, Греції, Молдови, Румунії, Туреччини, України, а також ректори турецьких університетів, представники Мережі чорноморських університетів, посадовці ПАЧЕС і Постійного міжнародного секретаріату ОЧЕС.

Національну академію наук України на цьому заході представив віцепрезидент НАН України академік С. Пирожков. У своєму виступі він

окреслив поточний стан і перспективи розвитку академічної науки в Україні в умовах четвертого року повномасштабної війни. Академік підкреслив, що в умовах збройної агресії суспільство й держава очікують від науковців не лише нових знань, а й конкретних практичних рішень, спрямованих на посилення обороноздатності, економічне відновлення та формування бачення майбутнього країни.

У зв'язку з цим, зазначив він, Національна академія наук України істотно переглянула наукові пріоритети, зосередивши значну частину ресурсів на виконанні досліджень, що мають критичне значення для оборони й безпеки держави.

Окремо академік С. Пирожков розповів про зусилля, яких докладає Національна академія наук України для розвитку передових технологій майбутнього, зокрема квантових технологій, штучного інтелекту та новітніх матеріалів. З метою координації досліджень у цих напрямках та стимулювання міждисциплінарної взаємодії в академії створено спеціалізовані координаційні ради, які вже розпочали активну роботу.

Також віцепрезидент НАН України наголосив на необхідності поглиблення співпраці між академіями наук держав-членів ОЧЕС, зокрема шляхом розширення наявних форматів науково-технічної кооперації та впровадження нових механізмів взаємодії у відповідь на сучасні регіональні та глобальні виклики.

Учасники зустрічі обмінялися думками щодо ролі науки у вирішенні глобальних і регіональних проблем – зміні клімату, цифровій трансформації, подоланні соціально-економічної нерівності. Було обговорено перспективи спільних дослідницьких програм, розвиток штучного інтелекту в освіті й науці, підтримку інновацій, трансфер технологій, академічні обміни та посилення ролі молодих учених у міжнародній співпраці.

За підсумками заходу учасники ухвалили спільне комюніке, у якому підтвердили прагнення до багатосторонньої наукової співпраці на принципах взаємної вигоди, інклюзивності та спільного розвитку, а також наголосили на критичній ролі науки у вирішенні сучасних викликів. Наступну, третю зустріч президентів академій наук держав-членів ОЧЕС заплановано провести у 2026 р. в Болгарії (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 30.06*).

Науковці академії вперше представили Україну на Олімпіаді з інженерних наук (OES 2025).

З 10 до 14 червня 2025 р. у місті Ставангер (Норвегія) на базі Ставангерського університету відбулася II Олімпіада з інженерних наук (OES 2025). Цей міжнародний захід, що поєднує науковий конгрес і конкурс, зібрав понад 300 учасників із різних країн світу. Уперше в цьому престижному

міжнародному заході взяли участь представники України – науковці НАН України.

Метою OES є поширення та оцінювання найновіших досягнень у різних напрямках інженерних наук, а також сучасних міждисциплінарних досліджень XXI ст. Серед ключових тем – моніторинг технічного стану конструкцій, інтелектуальні конструкції, розумні міста, сталий розвиток і новітні технології енергетики.

До складу Міжнародного комітету Олімпіади був запрошений президент НАН України академік А. Загородній. Під час заходу він виступив із доповіддю (в онлайн-форматі) на тему: «Степан Тимошенко: життя та праця батька сучасної механіки» та оголосив лауреата Першої медалі ім. Тимошенка за досягнення у механіці твердого тіла (1st Engineering Olympiad Timoshenko Lifetime Achievement Medal). Цією відзнакою було нагороджено професора Х. Аделі з Університету штату Огайо (США).

Вручення нагороди здійснили голова Олімпіади професор Д. Павлу (Ставангерський університет) та член Олімпійського наукового комітету член-кореспондент НАН України О. Звірко (Фізико-механічний інститут ім. Г. В. Карпенка НАН України).

О. Звірко також представила наукову доповідь «Проблеми цілісності конструкції під час перепрофілювання газопроводів для експлуатації за дії водню» (у співавторстві з академіками НАН України В. Богдановим і З. Назарчуком). Доповідь стосувалася актуального питання водневої енергетики та безпеки перепрофілювання наявної інфраструктури для транспортування водню в Україні.

Наукові матеріали заходу будуть опубліковані у спеціальних випусках серії “Structural Integrity” видавництва Springer, індексованих у базі Scopus. Найкращі доповіді розглядатимуться для публікації у провідних журналах Q1-категорії: Computer-Aided Civil and Infrastructure Engineering та Integrated Computer-Aided Engineering.

Наступна Олімпіада з інженерних наук запланована на 2027 р. (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 30.06*).

Науковці академії долучилися до другого міжнародного бізнес-форуму «Візія України 2030» як співорганізатори й учасники.

В інноваційному парку “UNIT.City” у Києві 21 травня 2025 р. відбувся Міжнародний бізнес-форум «Візія України-2030», що об’єднав представників уряду, міжнародних інституцій, громадських організацій, наукових кіл, бізнесу та дипломатичного корпусу для обговорення довгострокових сценаріїв розвитку України в умовах сучасних глобальних викликів.

Захід організувала компанія “Crowe Mikhailenko” спільно з виконавцями регіонального проєкту «PROGRESS: Підготовка країн Східного партнерства

до Європейського зеленого курсу» (Promoting Green Deal Readiness in the Eastern Partnership Countries, PROGRESS), який фінансує Міжнародна кліматична ініціатива (IKI) Федерального уряду Німеччини, а реалізують німецька урядова організація – Німецьке товариство міжнародної співпраці (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, GIZ), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Регіональний екологічний центр Кавказу (РЕЦ), представництвом Європейської бізнес-асоціації (ЄБА) в Молдові й Інститут економіки та прогнозування НАН України.

Учасників привітали заступниця міністра аграрної політики України О. Осьмачко, заступниця міністра захисту довкілля та природних ресурсів України В. Кіреєва та генеральна директорка з міжнародної та європейської політики Федерального міністерства захисту довкілля Німеччини Є. Крахт. «Відбудова має бути не лише швидкою, а й сталою. Надзвичайно важливо вже зараз інтегрувати кліматичну політику в економічне й фінансове планування України», – наголосила Є. Крахт, додавши, що її вразила енергія та рішучість українців, яку вона побачила під час свого візиту до Києва у квітні.

Форум працював у динамічному багаторівневому форматі, що поєднав панельні дискусії, експертні обговорення та публічні інтерв'ю. У центрі уваги диспутантів перебували зелена трансформація, цифрові інновації, інтеграція України до Європейського Союзу, які, на думку учасників, є запорукою економічної відбудови нашої країни на основі сталого розвитку. Було створено простір для відкритого діалогу між представниками уряду, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

Під час ключової дискусії «На яке майбутнє заслуговують Україна та український народ?» голова української правозахисної організації «Центр громадянських свобод» О. Матвійчук наголосила, що майбутнє – це не прогноз, а простір рішень. Вона зазначила, що після початку повномасштабної війни українці отримали історичний шанс переосмислити основи своєї державності.

Засновник Першого добровольчого мобільного шпиталю імені Миколи Пирогова Г. Друзенко закликав повернути сенс поняттю «республіка», розуміючи його як партнерство громадянина і держави, де всі однаково рівні й гідні, й підкреслив, що свобода і відповідальність мають стати основою нової української цивілізації.

Першу панельну дискусію «Глобальна підтримка України: головні виклики та перспективи на міжнародній арені» модерував керівник групи експертів Інституту економіки та прогнозування НАН України у проєкті PROGRESS, провідний науковий співробітник відділу економіки енергетики та клімату інституту кандидат технічних наук О. Дячук. Він наголосив, що Україна має вирішувати ключове питання: «Як одночасно вести боротьбу за свободу і закладати фундамент для сталого розвитку майбутнього покоління?»

Керівниця управління Східної Європи, Центральної Азії, Африки та Близького Сходу Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, ядерної безпеки та захисту прав споживачів (BMUV, Німеччина) І. Лінденлауб підкреслила, що новий уряд Німеччини продовжить підтримувати Україну у сфері клімату й енергоефективності та допомагатиме адаптуватися до вимог європейського екологічного законодавства. Міністр закордонних справ України у 2019–2020 рр. В. Пристайко закликав не втрачати голосу України на міжнародній арені та паралельно працювати над безпековими і кліматичними викликами. Його підтримали експерти Організації економічного співробітництва та розвитку, зокрема К. Міхалак, який наголосив, що Україна нині стоїть перед справжнім викликом – поєднати короткострокові потреби й довгострокові кліматичні цілі.

На тому, що зміна клімату є не меншою загрозою для України, ніж війна, а зелена трансформація критично важлива, наголосила заступниця директора програми «Відновлення сектору зеленої енергетики в Україні» Німецького товариства міжнародної співпраці Е. Вільґе. Вона підкреслила, що уряд Німеччини підтримує Україну через відбудову енергосистеми, розвиток місцевих проєктів з поновними джерелами енергії та енергоефективність як частину курсу до членства в ЄС.

Президентка всеукраїнської громадської організації «Жива планета» С. Берзіна підкреслила, що зелений курс – це стратегія, яка залежить насамперед від відповідальності бізнесу й держави перед суспільством: «Ми не маємо думати, що можемо стати економічно розвиненою державою без впровадження принципів зеленої трансформації». Спікерка наголосила на важливості запровадження екологічного маркування, сталих моделей виробництва та прозорих систем управління ресурсами.

Другу панельну дискусію «Економічне та зелене відродження України: інвестиційні проєкти та регіональні пріоритети» модерував керівник проєкту PROGRESS в Україні Д. Березовський. Ключовою темою обговорення був пошук балансу між економічним відновленням, збереженням екологічного вектора розвитку й інтеграцією України до європейського простору.

У дискусії взяли участь представники уряду, міжнародних організацій, науки та бізнесу, кожен з яких запропонував своє бачення балансу між економічною вигодою й екологічною стійкістю.

Зокрема, заступниця міністра аграрної політики та продовольства України О. Осьмачко наголосила, що зелена трансформація агросектору вже відбувається і має стати ключовою частиною модернізації економіки. Урядовиця відзначила практики точного землеробства, сталого управління водними ресурсами та розвиток біоенергетики як приклади синергії між інноваціями, кліматичними цілями й економічною вигодою.

Програмна директорка проєкту PROGRESS М. Кольб відзначила, що зелена відбудова України має бути системною, а не фрагментарною, і ефективна міжнародна підтримка можлива лише за умови чіткого бачення й

узгоджених пріоритетів з боку української держави. Вона підкреслила важливість стратегічного діалогу між урядом і донорами.

Координатор Платформи зеленого відновлення ЮНЕП (Програми ООН з навколишнього середовища) в Україні Ю. Кайнгорст представив платформу “Ukraine Recovery Platform” – новий інструмент підтримки «цілісного урядового підходу» до відбудови. Він наголосив, що зелена реконструкція України має базуватися на довгостроковому плануванні, що охоплює регіональні пріоритети, реформу фінансових механізмів, справедливую трансформацію вугільних регіонів і створення сприятливих умов для інвестицій. Платформа “Ukraine Recovery Platform” спрямована не лише на оцінювання окремих проєктів, а й на створення системної бази для зеленої економіки, що дасть змогу Україні інтегруватися в ринок ЄС, залучити дешевший капітал і реалізувати структурні зміни.

Під час панельної дискусії прозвучала і позиція аграрного бізнесу щодо викликів зеленої трансформації. Заступник голови Всеукраїнської аграрної ради Д. Марчук відзначив, що реалізація зеленого курсу в агросекторі України потребує зваженого підходу, оскільки українські агровиробники, на відміну від європейських, не отримують фінансових компенсацій за дотримання екологічних вимог. Він підкреслив критичну роль зрошення в умовах зміни клімату і закликав усунути бюрократичні бар’єри, що гальмують передачу іригаційної інфраструктури об’єднанням водокористувачів.

Від бізнесу висловились і в. о. директора з маркетингу групи компаній “Ferrexpo” Я. Блонська, яка окреслила бачення бізнесу щодо зеленої трансформації як стратегічного вектора: зелена трансформація – не декларація, а реальна частина бізнес-стратегії. Як наголосила спікерка, “Ferrexpo” продовжує реалізувати проєкти з використання біопалива, сонячної енергетики й зеленого водню, а також виробляє спеціальні окатки для «зеленої» сталі, що дає змогу скорочувати викиди вуглекислого газу до 37 %. Водночас Я. Блонська закликала державу та міжнародних партнерів до посиленої фінансової підтримки таких ініціатив.

Перший заступник голови Черкаської обласної ради Р. Сущенко представив бачення регіонального підходу до зеленої трансформації на прикладі свого регіону. Він наголосив, що, попри війну, Черкащина активно впроваджує екологічні ініціативи у сільському господарстві – від розвитку зрошення й ресурсозбереження до зростання частки органічного виробництва. Доповідач також зауважив, що за умови підтримки від держави та міжнародних партнерів громади готові бути активними гравцями у зеленій трансформації.

Адаптація до кліматичних змін потребує не лише інфраструктури й інвестицій, а й знань, компетенцій і освітньої підтримки. Навчання, передавання досвіду та наукові дослідження відіграють ключову роль у впровадженні сучасних технологій сталого природокористування. Ці питання порушив у своєму виступі проректор з науково-педагогічної роботи та

розвитку Національного університету біоресурсів і природокористування України доктор економічних наук, професор С. Кваша. Він підкреслив, що університетські спільноти активно долучаються до розроблення стратегічних документів, реалізують міжнародні наукові проєкти, зокрема у сфері адаптації до змін клімату, підтримки аграрного сектору, екології і навіть розмінування. Спікер зазначив, що молодь дедалі більше цікавиться агрономічними спеціальностями і наголосив, що сучасна освіта має забезпечити підготовку фахівців, здатних діяти в умовах кліматичних викликів. С. Кваша також підкреслив важливість досліджень і фахових дискусій щодо сталого розвитку аграрної політики України у контексті європейської інтеграції.

Учасники другої панельної дискусії дійшли згоди щодо того, що економічне відродження України неможливе без екологічної модернізації, а зелена трансформація – не обмеження, а історичний шанс для переходу до нової моделі розвитку (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 18.06).

Нагороди та відзнаки

Академік Е. Лібанова отримала нагороду за сприяння обороні України.

Член Президії Національної академії наук України, академік-секретар відділення економіки НАН України, директорка Інституту демографії та досліджень якості життя ім. М. Птухи НАН України академік НАН України Е. Лібанова отримала відзнаку міністра оборони України «За сприяння обороні», якою нагороджують працівників Збройних сил України й інших осіб за значний особистий внесок у розвиток Збройних сил України та плідну співпрацю з Міністерством оборони України.

Щиро вітаємо Е. Лібанову з високим визнанням і бажаємо їй міцного здоров'я, енергії та наснаги для нових злетів (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 23.06).

Молодий науковець академії – лауреат нагороди Міжнародного астрономічного союзу

У червні 2025 р. Міжнародний астрономічний союз (IAU) оголосив лауреатів своєї чергової премії “The IAU PhD Prize” – «за видатні наукові досягнення аспірантів-астрономів у всьому світі». Зокрема, нагородою за найкращу дисертаційну роботу в галузі астрономії й астрофізики (“IAU PhD at-large Prize”) відзначено молодшого наукового співробітника відділу астрофізики Радіоастрономічного інституту НАН України (Харків) доктора філософії Л. Станиславського.

Л. Станиславський – перший український лауреат цієї престижної міжнародної нагороди за весь час її існування – від заснування у 2016 р. Свої

експериментальні дослідження у межах дисертаційної роботи «Нові астрофізичні можливості радіоастрономії найдовших хвиль» (захищена 2024 р.), спрямованої на створення принципово нових інструментів і засобів (антен, підсилювачів тощо) для дослідження космосу, молодий український науковець виконував уже під час повномасштабного російського вторгнення у прифронтовому Харкові. Крім того, Л. Станиславський безпосередньо долучився до відновлення українського радіотелескопа ГУРТ після руйнівних наслідків російської агресії та провадив унікальні спостереження, що стали підґрунтям його непересічних наукових здобутків.

Щиро вітаємо колегу з високою міжнародною нагородою і бажаємо йому нових здобутків в ім'я науки й України!

Заснований в 1919 р. Міжнародний астрономічний союз є найбільшою професійною міжнародною неурядовою астрономічною організацією, що об'єднує близько 13 тис. провідних астрономів з усього світу. Його місія – сприяння астрономічній науці та її захист у всіх аспектах (наукових дослідженнях, комунікації, освіті, розвитку) за допомогою міжнародної співпраці. Міжнародний астрономічний союз слугує також міжнародно визнаним органом для присвоєння назв небесним тілам і особливостям їхньої поверхні. Наукові премії Міжнародного астрономічного союзу вважаються найвищими нагородами в астрономічному світі серед наукової молоді. Кандидатів на премію “The IAU PhD Prize” організація традиційно обрала і нагородила сама. Цього року в конкурсі брали участь 118 найталановитіших молодих науковців з різних країн (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 24.06).

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

О. Ворошилов, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Аналіз окремих аспектів інформаційної боротьби України проти російської агресії

У праці розглянуто стан та перспективи інформаційної боротьби України проти російської агресії, проблематику захисту вітчизняного інформаційного простору. Висвітлюються питання, що стосуються особливостей, специфіки інформаційної війни між Україною та Росією. Наголошується на ролі в захисті вітчизняного інформаційного простору системи стратегічних комунікацій, входження у неї академічної науки зі своїм науково-інформаційним ресурсом, залучення в цей процес бібліотечних установ, які отримують відповідні практичні навички та розширюють сферу своїх функцій на основі можливостей електронних інформаційних технологій, що сприятиме нейтралізації загроз національному інформаційному простору.

Ключові слова: бібліотечні установи, інформаційна війна, інформаційний простір, інформаційний спротив, НБУВ, стратегічні комунікації.

Нині потенціал суспільства значною мірою визначається обсягом інформаційних ресурсів та рівнем інформаційної інфраструктури. У ЗМІ останнім часом дедалі частіше стали зустрічатися такі поняття, як «інформаційна боротьба», «інформаційна війна» та «інформаційний спротив». На сьогодні саме інформаційні війни становлять значну небезпеку функціонуванню системи органів державної влади.

Поняття «інформаційна війна» ввів у науковий обіг американський дослідник М. Маклюен, який проголосив тезу: «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації» [1]. Існує чимало наукових праць, присвячених інформаційній війні, особливо її теоретичним аспектам. Серед зарубіжних науковців першими до теми інформаційної війни звернулися Й. Стайн та Р. Шафранський. Треба зазначити, що значну увагу проблематиці інформаційної війни приділяли науковці з Росії – А. Манойло, І. Панарін, С. Расторгуєв та ін. В Україні ж увага до цих питань активізувалась лише після подій 2014 р. Цю тему вивчали Ю. Горбань, В. Гусаров, М. Кондратюк, Б. Кормич, Я. Малик, А. Марущак, І. Патлашинська, В. Петрик, А. Стадник, Б. Юськів та ряд інших дослідників. Звертався до вивчення цієї проблематики і автор праці [2].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених інформаційній війні, бракує розгляду питань, що стосуються особливостей, специфіки інформаційної війни між Україною та Росією, використання в ній потенціалу стратегічних комунікацій.

Мета статті – здійснити аналіз використання потенціалу стратегічних комунікацій для боротьби з поширенням в українському інформаційному просторі України шкідливих російських впливів, фейків тощо. Основні методи, що були використані: порівняльно-історичний, джерелознавчий, аналітико-синтетичної переробки інформації, компаративний метод (зокрема, для порівняння різних підходів щодо розуміння стратегічних комунікацій), а також експертних оцінок (під час аналізу основних рис російських наративів та протидії їм з українського боку).

Загалом можна погодитись із твердженням, що інформаційна війна – це війна нового типу, об'єктом якої є свідомість людей. Вона заснована на можливості керування й маніпулювання суспільною свідомістю, підпорядкуванні волі людини. І це найчастіше відбувається неусвідомлено для тих, хто зазнає інформаційного впливу. Її суть – це вплив на суспільну свідомість таким чином, щоб управляти людьми та змусити їх діяти певним чином, часто проти своїх інтересів [3, с. 81]. Хоча водночас існує також думка, що на сьогодні серед науковців не сформовано домінуючої точки зору щодо науково-теоретичної концепції інформаційних війн, а також основних методів, форм і способів їх ведення, а сама інформаційна війна є неоднозначним поняттям [4, с. 73].

Саме методи інформаційної війни визначають, яким чином здійснюватиметься вплив на суспільну свідомість та громадську думку.

Моделі, що використовуються в інформаційній війні, дедалі більше переплітаються, і це ускладнює розуміння громадськістю того, що є правдою, а що – брехнею. Останніми роками Україна стала своєрідним полігоном для випробування новітніх форм і методів інформаційної війни, розв’язаної РФ. Отож для українських фахівців це питання залишається надзвичайно важливим, адже необхідно не тільки уміти протистояти наявним загрозам, але також передбачати імовірний розвиток подій [5, с. 84–85]. Виходячи з досвіду ведення інформаційних воєн минулого, можна дійти висновку, що спочатку інформаційна війна була допоміжним механізмом до реальної війни, проте в сучасному світі вона стала самостійною стратегією впливу на суспільну свідомість і громадську думку [3, с. 88].

Варто також зауважити, що інформаційна війна досить часто включає в себе психологічні та кібервійни. Використання таких методів ведення конфлікту ще не до кінця оцінено експертами. Однією з причин цього є те, що методи та особливості інформаційної війни досить інтенсивно розробляються і донині. Тому проблематика захисту інформаційного простору, протидії інформаційній зброї, розробки стратегії інформаційної боротьби у науці й практиці України потребує подальшого розвитку та удосконалення. Крім того, як вважають деякі автори, інформаційна війна можлива лише завдяки широкому використанню спеціальних методів і прийомів впливу, серед яких найпоширенішими є дезінформація, маніпуляції та поширення чуток і міфів. Інші виокремлюють такі основні методи інформаційної агресії: 1) дезінформування та маніпулювання; 2) пропаганда; 3) диверсифікація громадської думки; 4) психологічний та психотропний тиск; 5) поширення чуток [6].

Треба зазначити, що на початку інформаційної війни Росії й України сили були нерівними. За роки незалежності Україна не розробила системи захисту інформації, що робить завдання інформаційної війни дуже складним. У такій війні ЗМІ часто зайняті не об’єктивним інформуванням населення, а збиранням фактів, які підтверджують ту чи іншу думку [7]. Після широкомасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 р. ворожа пропаганда посилилася, провідні місцеві телеканали та вебсайти поширювали численні фейкові новини. Зокрема, вторгнення в Україну російських військ висвітлюється у ЗМІ РФ як необхідність, адже «якби не Путін, то б в Україну прийшли сили НАТО» [8, с. 8].

Тим часом ЗМІ ворожої держави всіляко уникають використання слова «війна». Варто зазначити, що використання цього терміна в Росії карається строком до 15 років позбавлення волі. Застосування фейків Росією є постійним та масованим. Зокрема, піддаються критиці дії «київського режиму», який замальовується як «нацистський», ворожий до власного населення, яке потребує «звільнення» тощо. На цьому етапі одним із головних завдань російської пропаганди є дискредитація української влади, української армії та суспільства в цілому, що спрямоване на підлив єдності українського

суспільства з метою послаблення спротиву воєнній агресії РФ. Варто відзначити, що у війні використовуються як перевірені стратегії (створення зовнішніх і внутрішніх ворогів, поширення міфів і дезінформації, історичних наративів), так і відносно нові (наприклад, модель віртуалізації).

Водночас треба зазначити, що з 2014 р. відбулося значне поліпшення в українському інформаційному просторі. Прийняті та удосконалені закони «Про інформацію» (2016), «Про захист інформації» (2014), «Про інформаційні агентства» (2015), «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» (2016). У лютому 2017 р. затверджено «Доктрину інформаційної безпеки України» [9]. Незважаючи на поліпшення ситуації, український інформаційний сектор має низку недоліків у протидії інформаційній війні.

Для того, щоб оцінити ефективність механізмів інформаційної війни України проти Росії, треба більш чітко визначити ці негативні аспекти, до яких, на переконання українських дослідників, зокрема, належать: 1) неоперативність (щодо реагування на конкретну дезінформацію, а також на рівні пропонування власної інтерпретації подій та явищ); 2) сила та обізнаність (маються на увазі засоби ведення інформаційної війни та ефективність їх застосування); 3) дефіцит інформаційної протидії органів державної влади; 4) фінанси (небажання втрачати гроші) [4, с. 76]. Нині, незважаючи на вищевикладене, відбувається загалом вдале протистояння проросійській пропаганді, а відтак інформаційна політика України є доволі успішною.

Яскравий приклад вдалої протидії Росії в інформаційній галузі – висока довіра громадян України до Збройних сил. Зокрема, ЗСУ є тією державною інституцією, яка нині має найвищу довіру в Україні. Водночас упродовж російсько-української війни вона не зменшується, а навпаки, збільшується попри всі інформаційні виклики [5, с. 87]. Тут варто відзначити ще один момент, який полягає в тому, що «в умовах розвитку інформаційного суспільства управління комунікативними процесами пов'язане насамперед із донесенням цільовій аудиторії переконливого, актуального і високоякісного контенту, що відповідає суспільно значущим орієнтирам. У зв'язку з цим зростає значення наукових установ, аналітичних центрів, інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотечних та інших закладів, де концентрується інформаційний ресурс засобів масової інформації, що відображають інтереси суспільного розвитку і відстоюють державницькі позиції в цьому процесі» [10, с. 22].

Інформаційні комунікації, насамперед стратегічні, стають ефективними механізмами керування інформаційними обмінами на сучасному етапі інформатизації. Адже саме вони забезпечують «скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків з громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави» [11]. Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених цьому питанню, стратегічні комунікації все ще залишаються «молодою» галуззю досліджень,

а отже, існує брак чіткості в термінології, різне бачення їх характеристик та завдань держави щодо реалізації стратегічних комунікацій.

Разом з тим складові стратегічних комунікацій чітко сформульовано у Воєнній доктрині України, ухваленій 2015 р.: «Стратегічні комунікації – це скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків із громадськістю, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави» [11]. (Водночас у нині чинній Стратегії воєнної безпеки, ухваленій 2021 р., питання СК не торкається). Виходячи з вищевикладеного, зростає значення подальшого розвитку системи стратегічних комунікацій та удосконалення інтеграції в них бібліотечних установ, розгляд їх як інструментів наповнення соціальних інформаційних мереж якісною, суспільно значущою інформаційною продукцією.

Водночас роль системи стратегічних комунікацій постійно посилюється в умовах повномасштабної війни Росії проти України. Насамперед ідеться про систематичні атаки з російського боку на інформаційний простір України. У сучасних умовах перебіг інформаційної війни є одним з основних складових успіху у воєнному протистоянні загалом. Для України це має особливе значення, оскільки за переважаючого військового потенціалу РФ без підтримки західних країн-партнерів розраховувати на перемогу у війні не доводиться. І саме від об'єктивного сприйняття на Заході того, що відбувається в Україні, значною мірою буде залежати її політична, військова та економічна підтримка.

Функціонування владних структур в умовах інформаційної війни передбачає якісно новий організаційно-технологічний рівень роботи з новими масивами інформації. Відповідно до прояву цієї тенденції відбувається переосмислення значення бібліотечних установ у системі сучасної інформаційної діяльності. У нинішніх умовах боротьбу проти російських інформаційних впливів здійснює значна частина важливих бібліотечних установ України, яка здатна впливати на створення відповідного інтересам держави інформаційного тла шляхом створення, наприклад, власних інформаційних продуктів, які здатні позитивно впливати на формування інформаційного простору.

Так, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) є найбільшою в Україні бібліотечною установою, яка вже тривалий час, використовуючи сучасні інформаційні технології та потужний науковий, кадровий потенціал, бере активну участь у діяльності стратегічних комунікацій, формує низку власних інформаційних продуктів (як суто наукових, так і інформаційно-аналітичних, оглядових, реферативних та ін.). Уже традиційним стало проведення НБУВ щорічної міжнародної наукової конференції, яка присвячена не лише розгляду суто бібліотечної проблематики, але й, наприклад, питанням послуг у галузі політичного і соціально-правового інформування.

Треба зазначити, що проблематика СК цікавить науковців НБУВ вже тривалий час. Зокрема, вивчалось дедалі більше значення стратегічних інформаційних комунікацій як складової оптимізації системи інформаційного забезпечення суспільного розвитку, процес налагодження дієвих механізмів контролю за негативними інформаційними впливами на вітчизняний інформаційний простір, загалом на спроби деструктивних впливів на національний розвиток сучасної України. Протягом 2019–2021 рр. співробітниками Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), Національної юридичної бібліотеки та Фонду президентів України НБУВ розроблялася планова наукова тема «Бібліотеки у формуванні інформаційного ресурсу стратегічних комунікацій українського суспільства».

У роботі обґрунтовується висновок, що оволодіння в передових бібліотечних установах сучасною різноманітністю електронних інформаційних технологій дає широкі можливості для збагачення форм і методів інформаційно-бібліотечної та соціально-комунікативної роботи, її відображення в системі інформаційних комунікацій, використання їх інтелектуального та технологічного потенціалу для актуалізації в житті сучасного суспільства наукової та історико-культурної інформації.

Ця робота є внеском у консолідацію українського суспільства, зміцнення його стійкості. Також підкреслюється, що особливого значення в сучасних умовах набуває співробітництво із стратегічними комунікаціями вітчизняних наукових бібліотек, що можуть допомагати в піднесенні знаннєвого, наукового рівня основних інформаційних обмінів у цих комунікаціях. Активна російська агресія з 2014 р. спонукала українських експертів та політиків розглядати СК насамперед як частину протидії підривному впливу Росії. Нині саме здійснення заходів щодо дезінформування становить значну частину інформаційної війни. Виходячи з цього, наприклад, співробітниками СІАЗ НБУВ протягом 2022–2023 рр. здійснювався випуск інформаційно-аналітичного бюлетеня «Спростування фейків у національних та регіональних ЗМІ». Загалом вийшло 84 щотижневих випусків. Інформаційно-аналітичний проєкт виконувався у режимі онлайн на замовлення РНБО України.

Під час роботи використано технології і напрацювання з попередніх спільних проєктів. Водночас специфіка нового проєкту зумовила необхідність додаткової адаптації прийомів і технології роботи, вивчення нормативно-правових актів, тематичних довідкових матеріалів, розробки критеріїв, нових підходів до моніторингу за заданою тематикою, постійного уточнення рубрикаторів, іншої організаторської роботи.

Таким чином, стратегічні комунікації сприяють налагодженню дієвого контролю за негативними інформаційними впливами на вітчизняний інформаційний простір, на спроби деструктивних впливів на національний розвиток сучасної України. Військові дії РФ та методи інформаційної війни проти України ставлять нові важливі вимоги до діяльності бібліотек,

зумовлюють, крім іншого, необхідність еволюції традиційних бібліотечних установ у сучасні інформаційно-дослідницькі центри. Діяльність таких центрів необхідна для того, щоб наповнити сучасну інформаційно-комунікаційну сферу суспільства якісною, корисною та актуальною інформацією. У такому випадку бібліотечні установи здатні підвищити ефективність використання спеціальних знань для протидії негативній інформації.

Для збільшення свого впливу бібліотечним організаціям треба покращувати стратегію комплектування інформаційними ресурсами, інформування про них потенційних користувачів (наприклад, створення електронних каталогів, видання тематичних довідників, проведення власної інформаційно-аналітичної діяльності та ін.). Робота бібліотеки як інформаційного центру у сучасних складних українських реаліях сьогодні має розвиватися з урахуванням вимог, необхідних для забезпечення інформаційної та духовної безпеки суспільства з метою збереження його економічного і політичного суверенітету. У цілому ж входження академічної науки зі своїм науково-інформаційним ресурсом у систему стратегічних комунікацій об'єктивно сприяє зближенню науки з потребами суспільного розвитку, протидії інформаційній війні РФ проти Української держави.

Список використаних джерел

1. Малик Я. Інформаційна війна і Україна. Демократичне врядування. *Наук. вісн.* 2015. Вип. 15. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26730/malyk.pdf> (дата звернення: 18.07.2024).
2. Ворошилов О. Роль стратегічних комунікацій у протидії інформаційній агресії. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* 2020. Вип. 58. С. 69–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2020_58_7 (дата звернення: 25.09.2024).
3. Стадник А. Основні моделі організації інформаційних війн та їх різновиди. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики.* 2015. Вип. 67–68. URL: <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2015/67-68/11.pdf> (дата звернення: 01.08.2024).
4. Дунаєва Л. Дезінформаційні виклики під час російсько-української війни: політологічний аналіз. *Політикус.* 2022. Вип. 5. С. 73–78. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-5.11>
5. Патлашинська І. Сучасна російсько-українська інформаційна війна: завдання, методи та особливості використання. *Регіональні студії.* 2022. № 28. С. 84–87. URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/28/15.pdf> (дата звернення: 22.07.2024).
6. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/20.pdf> (дата звернення: 03.08.2024).

7. Почепцов Г. Информационные операции и Крым: базовые причины для манипуляций. URL: http://psyfactor.org/psyops/infowar_krym.htm (дата звернення: 27.07.2024).

8. Парфенюк І. Інструментарій інформаційних війн: традиційні та новітні засоби. *Вісн. Книжк. палати*. 2019. № 1. С. 7–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2019_1_3 (дата звернення: 12.08.2024).

9. Доктрина інформаційної безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> (дата звернення: 04.08.2024).

10. Горовий В. Національні стратегічні комунікації у взаємодії з глобальним інформаційним простором. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держав* : зб. тез доповідей XII Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2021. С. 22–24. URL: <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/7238/document.pdf> (дата звернення 10.08.2024).

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» : Указ Президента України № 555/2015 від 24.09.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text> (дата звернення: 10.08.2024).